

29 september 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

Het gevecht ten zuiden van de Schelde tussen Aalst en Kwatrecht heeft zaterdag de hele dag geduurd. Nadere bijzonderheden zijn er niet over te krijgen, maar het is zeker dat de Duitsers zich op Aalst hebben terug moeten trekken. De sterkte bij de vijandelijke troepen wordt op 6000, door sommigen op 10.000 geschat.

Over het gevecht door een deel van hunner vrijdag bij Oordegem begonnen, berichtte ik u reeds. Vrijdagavond kwam een andere afdeling te Lede, waar zij de spoorlijn vernielde en in verschillende richtingen kanonschoten loste om te zien of het terrein door de Belgen bezet was.

Zaterdagmorgen begon het kanon te spreken en vooral tegen elf uur was het vuur geweldig. Talrijke Belgische troepen waren in de buurt en tegen drie uur nam het gevecht een einde. Dit is alles wat ik u op dit ogenblik over deze ontmoeting kan melden; wellicht wordt zij zondag voortgezet.

Over de gevechten van zaterdag in Oost-Vlaanderen bevatten de Belgische bladen nog enkele niet vermelde bijzonderheden.

Over een groot deel van het front, ingenomen door het Duitse observatieleger, dat tot taak heeft de vesting Antwerpen in het oog te houden en te voorkomen dat de Duitse verkeerslijn ten oosten of ten westen van Brussel afgesneden wordt, is gevochten. Vooral in Oost-Vlaanderen is de ontmoeting van betekenis geweest.

Vluchtelingen uit Muizen en Buggenhout, die zaterdag hun vee poogden mee te voeren, werden door Duitsers achterhaald en beroofd van alles wat zij poogden te redden.

Een kindje van zes jaar, dat niet spoedig genoeg van de kar kwam, kreeg een steek in de bil.

Priesters, onderpastoors en zusters uit Opstal, die de bewoners in hun vlucht hadden gevolgd, zijn, schrijft het Handelsblad van Antwerpen, te Antwerpen aangekomen.

Ook enige burgerlijke gekwetsten zijn daar aangekomen.

Over de gevechten tussen Aalst en Dendermonde schrijft hetzelfde blad:

Zaterdagmorgen strekte de Duitse lijn zich over nagenoeg 20 km, te beginnen van Wetteren en lopend over Gijzegem, Denderbelle, Lebbeke en Buggenhout, waar de flank door Duitse ruitserij werd beschermd.

In die streek is graaf Adriaan van der Burch, die met een automitrailleuse was uitgereden, gewond door een kogel in de borst.

Alhoewel gevaarlijk getroffen, hoopt men toch hem te redden.

Het bos van Buggenhout is het toneel geweest van aanhoudende schermutselingen en geweer- en mitrailleurvuur knetterde onophoudelijk.

Bij de uitgang van het bos, nabij de halte van Boskant, op de spoorweg naar Aalst, hadden de Duitsers een hoeve in brand gestoken, doch het moorddadig vuur der Belgen heeft hen verplicht

de wijk te nemen en de loopgraven te ontruimen, die zij tussen het gehucht Boskant en Opwijk hadden gegraven.

Onze batterijen stonden te Opstal, ten oosten van Lebbeke, vanwaar zij de laatste Duitsers uit Boskant verdreven en de Duitse stellingen te Opwijk en Merchtem beschoten.

Opwijk moest ontruimd worden door de Duitsers, die het er te warm kregen, en de vijand was verplicht meer zuidelijk nieuwe stellingen in te nemen, tussen Merchtem en Wolvertem.

Ook langs de kant van Lebbeke is de strijd de ganse dag vinnig geweest.

Zaterdag bevonden Duitse patrouilles zich nog in de verwoeste huizen van Sint-Gillis bij Dendermonde, maar zij werden verplicht terug te trekken, verrast als zij werden door de onverwachte verschijning onzer troepen.

In alle haast trachtten zij hun loopgraven te bereiken en moesten, naar gemeld wordt, twee van hun batterijen in de steek laten.

Onze batterijen waren opgesteld langs de spoorweglijn en brachten de vijand gevoelige verliezen toe.

De Duitsers kozen ten slotte het hazenpad, en lieten daarbij enkele krijgsgevangenen, waaronder een erg gewonde, achter.

Vanuit de oude redoute van Dendermonde hield de Duitse achterhoede het laatste stand, om de aftocht der hoofdmacht in de richting van Aalst te dekken.

Ook die redoute werd ingenomen door de Belgen en toen was de aftocht der Duitsers volledig en waren ook aan die zijde, de Belgische wapens overwinnaar in de slag.

De verliezen der Belgische troepen zijn niet groot en bepalen zich voornamelijk bij gewonden.

De Duitsers hadden veel doden en gewonden. Zestig gewonde Duitsers zijn zondag te Antwerpen binnengebracht.

Omtrent het jongste bezoek van een Zeppelinkruiser boven België seint men uit Brugge aan het Handelsblad van Antwerpen:

Zaterdagavond om 22 u 15 is het luchtschip te Ninove gehoord, te 22 u 20 te Denderleeuw, te 22 u 25 boven Zottegem, te 22 u 27 boven Aaigem, te 22 u 35 boven Aalst, te 22 u 40 boven Wetteren, te 22 u 45 boven Merelbeke, te 22 u 50 bij Gavere, te 23 u 10 te Aarsele, de 23 u 15 te Wontergem. Te 23 u 20 bereikte het Deinze waar het vier bommen uitwierp.

Te 23 u 45 bereikte de Zeppelin Tielt en wierp daar insgelijks twee bommen, een in het veld en een tweede nevens de gasfabriek, zonder grote schade aan te richten.

Te 24 u was het luchtschip te Wingene en te Ruiselede, te 00 u 10 te Ardoioie, te 00 u 20 te Roeselare, te 00 u 45 bij Kortrijk, in de richting van Moeskroen, te 00 u 55 wierp het 2 bommen op Bellegem in het veld, zonder schade aan te richten. Daar zijn echter rond die tijd twee stromijten uitgebrand, maar de oorzaak is niet met zekerheid bekend.

Daarna is hij over Oudenaarde en Ninove afgetrokken.

Men heeft opgemerkt dat vooraleer de terugtocht te beginnen, het luchtschip lang op dezelfde plaats heeft gezweefd, alvorens een bepaalde richting in te slaan. Men besluit daaruit dat het niet gemakkelijk de weg kon vinden, daar na de aanslag op Oostende, op bevel der krijgsoverheid, overal de lichten zijn uitgedoofd.

Oostende, 28 september. Zondagmorgen heeft de overheid Aalst door de inwoners doen ontruimen. De Duitsers trachtten de Dender over te trekken, doch werden teruggeslagen. Zij beschoten daarop Aalst, waar grote schade is aangericht. Zo werd ook een hospitaal in brand geschoten. De Duitsers zijn op Asse teruggetrokken.

Zondagavond vloog weer een Zeppelin over Gent en de kuststreek. Alle lichten waren na voorafgaande waarschuwing uitgedraaid.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zondagavond:

Zoals te voorzien was, is ook heden het gevecht tussen Belgen en Duitsers voortgezet. Eerst langzamerhand en dan nog maar zeer fragmentarisch kan het verloop van dit gevecht worden samengevat.

Reeds vrijdag begonnen van weerskanten grote bewegingen van troepen; er schijnt die dag te Brussel een gedraaf en geloop te zijn geweest van belang, zodat men volstrekt niet begreep wat er eigenlijk aan de hand was. Die dag waren er ontmoetingen, voor zover nu bekend is, te Lebbeke en te Lede. In eerstgenoemde plaats (ten zuidoosten van Aalst) was er een ontmoeting tussen 400 Duitsers en Engelsen met een machinekanon; te Lede was het ernstiger. Dit plaatsje (ten noordwesten van Aalst) werd door de Duitsers met zwaar veldgeschut beschoten en 's avonds bezetten zij met 1000 man het station, na de lijn op sommige punten te hebben

opgeblazen. Dit belette de Belgen echter niet hen 's zondagochtends met een geblindeerde trein daaruit te verjagen.

Zaterdag begon het gevecht opnieuw tegen 8 uur; de linies der Duitsers schijnen toen aldus gelopen te hebben: op de zuidelijke oever der Schelde van Wetteren over Wichelen, Gijzegem, Denderbelle naar Lebbeke, een front van omstreeks 20 km; en zuidelijker van Aalst over Lede en Erpe, Impe, Oordegem en Vlierzele. De hele dag werd er hard gevochten. De Belgen hadden hun stukken langs de spoordijk opgesteld en verdreven de Duitsers langzaam maar zeker.

In Dendermonde, of liever in de puinhopen, die daarvan nog over zijn, waren geen inwoners meer, behalve een telegrafist, die met een bewonderenswaardige kalmte op zijn post bleef; de Duitsers werden hier na een hevig artilleriegevecht verdreven en verloren meerdere kanonnen. Men spreekt van twee batterijen. Toen 's avonds om half zes het vuren gestaakt werd, waren de Duitsers naar het oosten teruggedreven.

In de nacht van zaterdag op zondag was ook het gevecht in de buurt van Aalst bijzonder hevig geworden; de Belgen zaten ook hier de Duitsers op de hielen en bezetten de stad. De inwoners die tot nog toe voor het lot van zovelen uit andere steden gespaard waren gebleven, kregen bevel de stad te ontruimen, daar de Belgische troepen een beschieting voorzagen. Bij honderden trokken de ongelukkigen naar Gent, waar zij vanmiddag in die grote stoeten, waarvan wij het jammerlijke schouwspel helaas reeds zo vaak zagen, aan kwamen zetten.

De Duitsers brachten te Hekelgem (zuidoosten van Aalst) stukken in batterij en begonnen de beschieting, die vooral aan de nieuwe wijk

bij het station grote schade toebracht. Het station, het hospitaal, de nieuwe kerk werden getroffen. Dit artillerieduel heeft vandaag de hele dag voortgeduurd en de Duitsers schenen terrein te verliezen en in de richting van Asse terug te trekken.

Deze, ik moet het tot mijn spijt bekennen, vrijwel onsamenhangende gegevens zijn alles wat er op dit ogenblik over dit gevecht bekend is. Het is niet geheel zeker wat de Duitsers met hun voorwaartse beweging in de zin hadden, maar een feit is het dat de Belgische troepen, die werkelijk verwonderlijk taai zijn, zich hier ook weer op schitterende wijze gedragen heb.

De Zeppelins, die steeds bij series van twee, drie dagen schijnen te werken, volgen nu ook weer deze gewoonte. Na de beschieting van Oostende is in de nacht van zaterdag op zondag een dezer luchtmonsters, tegen 11 uur, in de buurt van Gent geweest. Hij werd eerst gezien boven Lede, hetgeen ongetwijfeld in verband stond met de daar plaats hebbende krijgsv verrichtingen, later was hij te Merelbeke en verlichtte met zijn zoeklichten een ogenblik Gent: hij keerde zich toen echter westwaarts om te Deinze vier bommen te werpen, waarvan er één het hospitaal trof en een zieke grijsaard zwaar verwondde. Na deze daad trok hij verder in de richting Tielt, waar alweer bommen neerkwamen, zonder schade aan te richten. Dan ging het over Roeselare, Kortrijk, Moeskroen, Oudenaarde, om in de richting van Ninove, waar hij trouwens vandaan kwam, te verdwijnen. Er is meermalen op het luchtschip geschoten, maar men heeft door het duister daarvan geen resultaat kunnen vaststellen.

30 september 1914

Oostende, 29 september. Zaterdag arresteerden de Duitsers te Aalst 26 burgers. Zij wilden hen nopen een verklaring te tekenen, waarin werd toegegeven, dat de bevolking op de Duitsers had geschoten.

De Duitsers lieten in het gevecht 40 burgers voor de troep uitgaan. Van dezen zijn verscheidene door de Belgische troepen gedood. Een priester herkende onder de gevangenen die te Gent aangekomen waren een Duits soldaat, die vijf burgers had vermoord.

Te Gent zijn in de richting van Enghien enige wilde treinen losgelaten.

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagavond:

In de afgelopen nacht zijn de Duitsers met grote versterkingen weer op Aalst aangetrokken; de plaats werd heftig beschoten, doch 's middags hielden de Belgen de bruggen over de Dender nog in bezit. De hele dag stroomden er te Gent vluchtelingen binnen, die een liefderijk onderdak vinden in het grote paleis, bekend door de bloementoonstellingen van het vorig jaar. Ook reden Rode-Kruiswagens af en aan.

Het gerucht dat de Duitsers de stad hernomen hebben, wordt vanavond nog niet bevestigd.

Londen, 30 september. Volgens een bericht aan de Daily News is de ontruiming van Aalst door de bevolking vanwege de overheid gelast om de stad voor het lot van Dendermonde te bewaren. Aalst heeft (had) 33.200 inwoners; na maandagmiddag 3 uur was geen Belg meer in de stad.

1 oktober 1914

Men schrijft ons op dinsdag uit Vlaanderen:

Het officiële communiqué der Belgische regering bevatte gisteravond niets naders over de bewegingen in de buurt van Aalst.

De Antwerpse Métropole daarentegen heeft daarover nog het volgende: de Duitsers waren tot op 7 km ten oosten van Aalst teruggedrongen. De Belgische ruitery kwam zelfs tot op 1 km van Asse en de wielrijders hadden Denderleeuw bezet. De vijand bezette echter na een beschieting, die gisteren van 's middags 1 uur 30 tot 3 uur duurde, Aalst weer en legerde zich tot op 5 km in de richting van Gent, om zodoende de stad van alle kanten te dekken. Van deze kant worden zij echter voortdurend door de Belgen bestookt, verder dan Lede komen zij niet; het gros van de troepen ligt tussen Asse en Aalst.

We maken ook gewag van een weinig belangrijke offensieve beweging in de richting van Dendermonde (aan de monding van de Dender in de Schelde), vergezeld van geschutvuur op grote afstand. Het bleef zonder noemenswaardige uitwerking op onze troepenafdelingen, die de toegangswegen verdedigen.

Tussen de Dender en de Schelde is geen voorval van betekenis te vermelden.

2 oktober 1914

Het gerucht loopt te Antwerpen, dat de aansluiting tussen Belgische troepen in Vlaanderen en troepen der bondgenoten, komende uit Frankrijk, op het punt is verwezenlijkt te worden.

Men schrijft ons uit Vlaanderen woensdagavond:

Sedert een paar dagen beleven wij hier in België een onstuimige aanval der Duitsers langs alle kanten. De Schelde-linie te Aalst en Dendermonde heeft voortdurende schokken te doorstaan; de stelling Antwerpen wordt geweldig beschoten, waarbij Mechelen het kind van de rekening wordt, en in de Kempen worden zonder enig klaarblijkelijk strategisch belang steden en dorpen beschoten.

Laat ik trachten te vertellen wat er gebeurd is in de laatste twee dagen; in hoofdlijnen heeft het officiële Belgische communiqué van gisterenavond u op de hoogte gebracht.

Aalst is dan zondag en maandag beschoten, zonder dat er heel veel schade schijnt te zijn aangericht. De bewoners waren allen gevlucht. Dinsdagavond waren er in de stad nog een 1500 Duitsers. De geneeskundige dienst heeft het zwaar te verduren had, daar het hospitaal door kanonschoten getroffen werd en men met moeite de gewonden in veiligheid heeft kunnen brengen. Vandaag was de stad nog steeds in Duitse handen. Tussen Oordegem en Kwatrecht is, zonder veel succes, gedurende korte tijd een artilleriegevecht geleverd.

De beschieting van de puinhopen van Dendermonde is vanmorgen voor de zoveelste keer herbegonnen; om 11 uur stond hier het station in brand, terwijl gisteren het bombardement vooral aan verschillende fabrieken grote schade heeft aangericht. De Duitsers zijn meester van de stad, maar worden van de overzijde der Schelde bestookt. In de buurt van Antwerpen gaat het beschieten der zuidelijke forten steeds voort. Walem, Duffel en Sint Katelijne Waver antwoorden echter hardnekkig.

3 oktober 1914

Bij Ninove zijn de Belgen voortgedrongen, en de Duitsers hebben het ontruimd, ofschoon er verschansingen waren aangelegd.

Ik ontmoette tussen Oudenaarde en Doornik een Belgische geblindeerde koepelmitrailleuse, die de Duitse voorposten bij Ninove bestookt en teruggedreven had.

Bij Dendermonde hebben de Duitsers gedurende de nacht viermaal pogingen gedaan om over de Schelde te geraken en in het Land van Waas te dringen. Telkenmale zijn zij teruggeworpen.

Het Land van Waas blijft nog steeds van de Duitsers bevrijd. Het fort van Liezele is heel de nacht in werking gebleven en heeft de belegeraars op een afstand gehouden.

De Nieuwe Gazet deelt mee, dat vrijdagmorgen op de weg van Aalst naar Gent de Duitsers met Franse troepen, die zullen trachten Antwerpen te ontzetten, slaags zijn geraakt.

De uitslag van het gevecht is niet bekend.

Het spoorwegverkeer met Geraardsbergen is vandaag hersteld, hetgeen van belang is voor de verbindingen met Brussel. Zondag, maandag en dinsdag zijn in die buurt Duitse patrouilles bezig geweest met het vernielen der spoorlijnen op de weg Geraardsbergen-Ninove en Geraardsbergen-Enghien; op deze laatste lijn hebben zij de spoorbrug over de Dender bij Overboelare opgeblazen.

Vannacht heeft men te Gent duidelijk kanongebulder gehoord in zuidoostelijke richting; in verband hiermee zou wel staan dat vanochtend de treinen niet verder dan tot Wetteren lopen, al is Schellebelle, het volgende station, vrij van Duitsers. Gent is sedert

vandaag ook weer zonder spoorverbinding met Antwerpen; de reden hiervan is nog onbekend, maar het gevolg is, dat voor het eerst sedert geruime tijd Vlaanderen van Antwerpse bladen verstoken is.

Gisteren zijn te Gent drie Duitse spionnen binnengebracht; twee van hen droegen Belgische uniformen.

De krijgsraad heeft een Belgisch soldaat, die flessen wijn en likeur had gestolen uit een leegstaand koffiehuis, tot twintig jaar dwangarbeid veroordeeld.

Dendermonde werd vannacht ook aangevallen. De Belgen lieten de brug in de lucht springen en dreven de vijand ook hier terug.

De oorlog.

De toestand.

Onze correspondent ontmoette tussen Oudenaarde en Doornik een Belgische mitrailleuse, die in Ninove tegen de Duitsers had gestreden.

Dendermonde schijnt nu weer eens in handen van de Duitsers te zijn. Toch krijgt men de indruk of zij Antwerpen slechts uit het zuiden en het oosten willen aanvallen, wat zeer begrijpelijk is, als inderdaad hun vijanden van het zuidwesten reeds zo nabij zijn.

Berlijn, 2 oktober. Het westelijk vooruitgeschoven belangrijke steunpunt Dendermonde is in ons bezit.

4 oktober 1914

Bij de herovering van Aalst zijn de Duitsers tot over de Dender achteruit geworpen. Zelfs zijn de Belgen reeds de Dender overgetrokken.

Te Kwatrecht zijn vrijdag drie zware ontploffingen gehoord. Naar het schijnt nam men maatregelen om de buskruitfabriek tijdelijk buiten gebruik te stellen en het ongebruikte buskruit werd vernietigd.

Uit België.

In Belgische bladen vinden wij vermeld dat er 23.000 dienstplichtigen van de lichter 1914 zich hebben aangemeld. Velen zijn naar Ieper en Oostende gezonden, anderen zijn reeds in de forten Rumst, Walem, Duffel en Dendermonde tewerkgesteld, waar zij loopgraven hebben aangelegd.

Uit Engeland.

Londen, 1 oktober.

Het grootste nieuws dezer dagen komt uit België. Gaan de Duitsers werkelijk Antwerpen belegeren? Het lijkt ongelooflijk, dat zij daarvoor troepen zouden kunnen afzonderen, terwijl een zo veelbetekenende beslissing aan de Somme en de Aisne moet vallen. Het moge dan waar zijn, dat onder de zoveel ongunstiger omstandigheden van thans en straks het bezit van Antwerpen bijna gebiedend noodzakelijk voor hen wordt. De meningen hier lopen dan ook sterk uiteen. De meesten zijn wel geneigd het voor schijnbewegingen te houden, maar het weerstandsvermogen van forten is in deze oorlog nu niet van die aard gebleken, dat iemand al te zeker durft spreken. Hoe ook, rampzalig België moet de beker tot de laatste bittere drop ledigen.

De verwoesting van zoveel steden en dorpen is nog niet genoeg geweest. Iedere dag voegt weer nieuwe ellende toe aan de reeds zo zware som.

Ik ben vanmiddag in een bioscoop een film gaan zien, die druk wordt geadverteerd als de eerste opname van wezenlijke gevechten. Het speelt in Aalst. Het voorspel weer dat jammerlijk vluchten van een hele bevolking voor de vijand. Een lange rechte laan met stoomtramsporen rechts, zwart van de vluchtelingen. Boerenmensen, kleine stadslui, allen met kinderen en zwaar belast met kleren en huisraad. Dan het stadje. Een straat met lange witte huizen aan weerskanten. Het onheil is, voelt men, nabij. Bijna alles is al weggevlucht; over de lege straat reppen zich nog slechts achterblijvers, angstig omziend. Eindelijk het gevecht. Veilig zittend in een fluwelen stoel voelt ge u wee worden van benauwenis. Een barricade, een omgeworpen sleperskar onder meer, verspert de straat en een 30 of 40 dagen Belgen schuilen er achter. In het midden is een opening, waardoor men de straat overziet. Het gaat alles heel snel er is niet veel van te begrijpen. Een gepantserde auto verschijnt plotseling voor de bres. De Belgen schieten, schieten hurkend, liggend, dan springen zij op en draven op de auto af, na een ogenblik zijn ze terug en is het opnieuw schieten. Een paar gewonden zijn in de bres blijven liggen. Zij richten zich van tijd tot tijd half op, zakken dan weer terug op de stenen. Het is of zij voor niemand bestaan, behalve om bij het schieten dekking achter ze te nemen. Plotseling eindigt het alles. De Duitse granaten begonnen te dicht te vallen en de kineast moest een goed heenkomen zoeken.

Wat zal er worden van de 33.000 mensen, die Aalst hebben verlaten? De toestand van België wordt een benauwend vraagstuk. Heeft ooit een onschuldige volk de rampen van de oorlog in zulk een omvang ondervonden? Duizenden en duizenden dakloos in een

land waar handel en bedrijf stilliggen, waar een vijandelijk leger niet slechts het ene stadje na het andere in brand schiet of steekt, maar bovendien zware schattingen heft in levensmiddelen en in geld. De winter moet een ramp worden voor dat land en hier in Engeland, waar men zo veilig zit en waar men van de oorlog zo weinig merkt, voelt men de zedelijke plicht op zich rusten zoveel mogelijk bij te dragen tot leniging van de ellende van deze bondgenoot. Men doet al veel. Bij de comités voor steun in België is nog niet zo heel veel geld binnengekomen, maar tienduizenden, 60 of 80.000 volgens schatting, van uitgewekenen zijn hier opgenomen, gekleed, verpleegd en zullen wie weet hoe lang moeten worden onderhouden. En hoevelen kan men nog verwachten! In de Daily News waarschuwt Godfrey Young, dat de stroom misschien nog maar in zijn aanvang is. Stel het geval dat Antwerpen valt, het Belgische volk zou letterlijk in zee worden gedrongen. Young dringt erop aan, dat men tijdig maatregelen zou treffen en dat de staat de organisatie uit handen der verschillende particuliere commissies zou overnemen.

Het is een droevig gezicht dagelijks de troepen vluchtelingen aan Charing Cross te zien aankomen. De stad loopt er vol mee. Ik sprak een groepje uit Leuven vanmiddag. Ze waren gevluht voor de Duitsers kwamen, maar hun huis was mee verbrand. Plannen hadden ze niet. Leuven opbouwen? Ze wisten het niet. Wat al die mensen moeten beginnen in hun platgetreden vaderland, wanneer de oorlog eens tot het verleden behoort, dat is misschien wel het grootste vraagstuk van al. Maar daarbij zal het mogelijk aanzienlijk verschil maken, hoe de oorlog afloopt.

6 oktober 1914

Te Rijsel troffen we een Twentse handelsman, die fabrieken bij Rijsel had en even van Almelo hierheen gekomen was. Hij had de reis gedaan op zijn buitenlandse pas, van Vlissingen, via Terneuzen en Gent, wat hem juist een dag per spoor gekost had, maar was toch vol lof over de Belgen, die in West-Vlaanderen, dat nu geheel door hen bezet is, weer geregeld de treinen laten lopen. Heel anders is het als men naar Brussel wil gaan. Daar zijn geen spoorlijnen en de Engels-Franse troepen veroorloven niet aan automobielen of wielrijders door hun lijnen te gaan. Ook voor voetgangers gaat het zeer moeilijk; maar lopen gaat bovendien veel te langzaam voor een oorlogscorrespondent. Een auto moet allerlei papieren hebben, die moeilijk of in het geheel niet te krijgen zijn, dat hangt van de stemming bij de controleurs af. En dan kan het nog gebeuren, dat de schildwacht geen Frans kan lezen en u terugstuurt, zoals ons meerdere malen overkwam. Op een andere keer beweerde een Belgische schildwacht, dat onze auto een Duitse auto was, maar gelukkig konden we hem met het merk "Spijker-Holland" van het tegendeel overtuigen, anders waren we er geloof ik niet doorgekomen. Veel kon de Nederlander uit Twente hier niet doen, want de Franse werklieden weigerden voorlopig te werken. Dit is een verschijnsel in deze crisis. Men zou vermoeden, dat ieder werkman blij zou zijn zelfs tegen lagere prijzen te arbeiden, maar dit is volstrekt niet het geval. In Rijsel, dat nu toch reeds enige weken weer in de handen der Fransen is, werkt niemand. De straten staan vol met groepjes luierende werklieden die de politiek bespreken en veldslagen leiden.

Men schreef ons zaterdagavond uit Vlaanderen:

Het spoorwegverkeer is weer in de war. Gisteren en vandaag was er zo goed als geen verbinding met Antwerpen; alle treinen door het Land van Waas zijn weer voor militaire doeleinden in beslag

genomen. De lijn Gent-Zottegem-Geraardsbergen is bij Balegem (halfweg Gent-Zottegem) door de Duitsers vernield, maar zeer spoedig hersteld kunnen worden.

7 oktober 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagochtend:

Het nieuws over de krijgsverrichtingen van zaterdag en gisteren is bijzonder schaars; de censuur werkt met onverbiddelijke gestrengheid, en daar was reden toe, want er was in Vlaanderen een grote troepenbeweging gaande. Nu deze in hoofdzaak is afgelopen, mag er wel vermeld worden, dat er in de laatste dagen een zeer aanzienlijke Engelse troepenmacht op het vasteland is aangekomen en op dit ogenblik zich in de nabijheid van België's meest bedreigde punten bevindt. Ik heb deze troepen gezien; ze zijn in uitstekende conditie en op de zorgvuldigste wijze uitgerust. In hun trein bevinden zich auto's met machinekanonnen, ganse reeksen Londense autobussen met de reclames van Pears nog op de imperialen, auto's met vliegtuigen; het merkwaardigste is wel dat alle voertuigen uitsluitend met mechanische tractie zijn, zodat deze troepenmacht bijzonder gemak van bewegen zal hebben.

Het lijkt geen twijfel dat wij nu zeer belangrijke gebeurtenissen te verwachten hebben.

De lijn Dendermonde-Aalst is nog in Duitse handen. Lede is sedert gisteren weer in Belgische handen, zodat de Duitsers op de rechteroever der Dender een verdedigende houding moeten aannemen. Ze steunen daarbij op Asse, waar zij, naar nu blijkt, een versterkt kamp hebben ingericht. Intussen schijnt het de laatste twee dagen op de Dender-linie rustig te zijn gebleven.

Te Rijsel en Doornik en daar in de buurt waren zondag weer grote bewegingen van Duitse troepen, die ook bij Oudenaarde gezien werden.

Om Dendermonde.

Men schrijft ons uit Antwerpen op 4 oktober:

Op welke afstand van het front der Duitse troepen moet zich een woning bevinden, voordat haar eigenaar door de schrik bevangen wordt, die het vijandelijke leger als een zwarte rook en een vurige vlammenzuil vooruitgeijld is? De bevolking is rustig, de eindeloze stroom van vluchtelingen sluipt door de steden, en allen, ook de kinderen, hebben dat onbegrijpelijke en onnatuurlijk ernstige gelaat, waarvoor nog de vreselijke visioenen schijnen te zweven, die hen niet meer zullen verlaten. Maar de bevolking blijft rustig. Verre beelden van onwaarschijnlijke gebeurtenissen rijzen in hun gesprekken op, maar het gelaat blijft onbewogen, en de indruk van de gruwelen te Leuven en Dinant hebben te Antwerpen en Gent geen andere indruk gemaakt dan op u, Noord-Nederlandse lezer. De nationale rouw houdt de schouwburgen en variétés gesloten, maar in de Gentse koffiehuisen is de toon der conversatie opgewekt en als altijd vlamt tussen de talloze burgerwachten en de vrouwelijke bevolking het tintelend vuur van een gewillige flirt. Officieren, die de ellende van de krijg hadden meegemaakt, drukten hun verbazing uit over deze schijnbare gevoelloosheid. Toch is er voor verontwaardiging geen reden; er is grond voor vreugde, want het volk, dat zich de vreselijke gevolgen van de oorlog weet voor te stellen, slaat tot de wildste paniek over. Gisteren vertrokken uit deze stad na twee bomaanslagen van een "Taube" talloze mensen. De vrouwen trokken wenend langs de straten, de mannen zagen somber, en de kinderen keken zo hulpeloos. De platen in de

tijdschriften, de verhalen in de bladen wekken een indruk, die van een zeker esthetisch welbehagen doormengd is. Maar als de eerste bommen op de viaducten en de pleinen uiteen spatten, dan ontvangen de gravures met brandende huizen, waaruit radeloze mensen ontvluchten, een schrikkelijke realiteit, waardoor het gelaat verbleekt, en de vinnigste zorg zich gaat vastbijten in het hart. De Vlaming draagt zijn leed moedig: over de straten gaat het volk, de rijkere klassen zijn geheel verdwenen, en op de gezichten bij de eenvoudige mensen ligt het vlakke waas verspreid van een eenvoudige moed en een waarlijke berusting.

Door het brede front der vijandelijke troepenmacht van de verwoeste steden afgescheiden, had de gemiddelde bewoner van Vlaanderenland geen voorstelling van de rampen, die het niet bezette gebied nog treffen kunnen. De onverwachte en ontstellende verwoesting van Dendermonde heeft de heilzame gemoedelijkheid plots verstoord. Na de verjaging der Duitsers waren velen in de gelegenheid, het resultaat van deze, op zo bijzondere wijze gevoerde krijg te gaan bezien. In grote groepen is de bevolking der omliggende steden gaan kijken naar het ontwrichte, zwartgeblakerde, armzalige geraamte van een der meest Vlaamse kleine steden in België, waar als in een Klein-Brussel zoals de bewoners het noemen, grote welstand gepaard ging met zorg en tederheid jegens de kunst. De doortrekkende soldaten balden de vuisten tegen de Duitsers. De geteisterde ingezetenen zijn van een grimmige haat jegens de vijand ingenomen. De landbouwers vluchten in hun machteloosheid, ieder van hen zamelt tijdens zijn odyssee de stof voor die eindeloze verhalen, die op de volgende geslachten zullen overgaan, de herinnering wakker houden aan de huidige rampspoeden, en de vijandschap tegen de "wrede vijand".

Officiële foto's doen Dendermonde niet anders zien dan wat men also kan opmerken tussen Leuven over Aarschot, Diest, Tongeren, Herve en de Duitse grens. In enkele dorpen in de buurt van Luik is het nog iets erger, want daar zijn zelfs de zwartgebrande muren omver gestoten of de gedynamiteerd, zodat langs de weg nog slechts grote hopen stenen liggen. Maar na Dendermonde zijn de Vlamingen over de uitgestrekte landen in een oneindige moedeloosheid op de vlucht getogen, en ze schuilen hier en daar, tevreden met een weinig voedsel, in de onblusbare hoop, dat zij nooit over de zee zullen behoeven te gaan, maar het lot zeker keren zal, en hen terug geleiden naar het eenzame huis en de verlaten weiden.

Het kamerlid C. Slaagt erin, voor ons beiden een auto van een der ministeries los te krijgen. In het begin van de middag begeven wij ons op weg naar Dendermonde. Onze chauffeur heeft van de militaire overheid het parool meegekregen, en we vliegen zonder enige moeite tussen de talloze posten door; op een wenk van een schildwacht rijdt hij iets langzamer, en fluistert deze het wachtwoord tegemoet; een handbeweging, en we rijden snel door. Als wij Grembergen naderen, zien wij de weg met troepen en transporten overvuld. In Grembergen zetelt heden de Etat-Major van de ... divisie, dezelfde, die Namen verdedigd heeft, en door Frankrijk en over zee naar Duinkerken, in België is teruggekeerd. Eindelijk komen we bij de brug over de Schelde, die Grembergen en Dendermonde verbindt. Een post houdt ons staande. We mogen niet verder. De Duitsers sluipen in die stad rond, er worden geweeerschoten gewisseld, en niettegenstaande de toestemming van de Antwerpse Etat-major krijgen wij geen toegang. Wij gaan daarop terug, en vragen generaal Michel te spreken. De majoor L. van de generale staf, een uiterst welwillend man geeft ons verlof, doch op onze eigen verantwoordelijkheid.

Er is weer een beweging gaande; een gepantserde auto met mitrailleur rijdt uit: het is er een van het Franse type, met een koepelvormig gebogen stalen plaat boven het verschrikkelijke instrument. Tegen de hoge dijk ten noorden van Grembergen liggen een paar compagnieën verdoken. Er worden nog geen schoten gewisseld. Twee officieren kijken over de natuurlijke prachtige borstwering uit, en verkennen de andere oever. Boven het landschap zweeft roekeloos als altijd een "Taube". Daarnaast barsten kleine witte wolkjes uit, die als een krans om de vermetele vogel staan. Aan hun kleur is het te zien: shrapnel van een verscholen batterij. Rustig blijft het vliegtuig in de lucht dralen, en keert dan langzaam in de richting van Lebbeke; de vlieger heeft genoeg gezien.

We komen bij de brug terug, maar ondertussen is het donker geworden, en een bezoek aan Dendermonde zou geen voordelen bieden, in verhouding tot het zeer klaarblijkelijk gevaar, dat wij zouden lopen. Wij stellen ons voor, de volgende dag terug te keren, en, vertrouwend op onze goede genius een kans te wagen.

In het donker vormt zich een groep bij de brug. Allen officieren van het ongelukkige Namense garnizoen. Namen heeft zich als Luik moeten overgeven. Maar om de verdedigers van Luik glimt een aureool. Helaas denkt het volk anders over hen, die de verschrikkelijke aanval op Namen moesten doorstaan. De officieren brengen zelf het gesprek op de beruchte belegering; elk fort heeft een regen van 2000 granaten en shrapnels moeten doorstaan; in deze nimmer eindigende onweersstorm was de hoop op een vruchtbare verdediging verdwenen, en door de beroemde terugtocht door Frankrijk zijn voor België 10.000 man troepen behouden, die nu goed werk doen: in de laatste gevechten bij Dendermonde heeft de IVe divisie aan ieder, die aan hun moed

twijfelen mocht, bewezen, dat zij voor geen ander legerkorps in het dappere Belgische leger onderdoet.

8 oktober 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen dinsdagavond:

Van de stelling Antwerpen is vandaag geen nieuws ontvangen; het officiële communiqué bleef ook achterwege.

Op de Dender-linie heeft bij Schoonaarde het gevecht vandaag de hele dag voortgeduurd, zonder resultaat echter.

Om Dendermonde woedt het gevecht nog hevig en trachten de Duitsers tevergeefs de Schelde over te komen. Het is van het grootste gewicht voor de Belgen, dat zij de verbinding tussen Antwerpen en Gent naar het zuiden openhouden.

9 oktober 1914

Terneuzen, 8 oktober. Nog de hele nacht en een deel van de dag was hier het kanongebulder uit Antwerpen waar te nemen. Dit werd, naar vluchtelingen beweren, nog alleen door Engelse troepen verdedigd, die heden nog steeds daarheen werden vervoerd. De Belgen zouden gisteravond de brug te Temse hebben doen springen, vanmorgen die te Wetteren. Vannacht zou de uittocht uit Antwerpen van het Belgische leger begonnen zijn. De koning is te Zelzate, de Belgische troepen passeren daar nog steeds westwaarts, andere troepen gaan zuidoostwaarts.

Omtrent de gevechten op de Scheldelinie bij Schoonaarde, waarvan het kanongebulder de ganse nacht en in de vroege morgen te Gent zelfs duidelijk hoorbaar was, verluidd alleen dat er met verbittering gevochten wordt, zonder dat op dit ogenblik de Duitsers hun doel

bereikt hebben. Een vooruitgeschoven patrouille werd gisteren tot bij Wetteren gezien en daar door de Belgen vernietigd; Aalst schijnt nog maar zwak door de Duitsers bezet te zijn. Het spreekt vanzelf dat honderden vluchtelingen uit de dorpen, waar de strijd woedt, te Gent en elders zijn aangekomen; hun woonsteden hebben hevig van het kanonvuur te lijden. Wichelen bijvoorbeeld is zwaar door de beschieting geteisterd; Lede en Impe zijn in Belgische handen.

Te Schoonaarde is de grote chemische fabriek door de Belgen wegens strategische redenen in de as gelegd.

Te Gent is de stemming natuurlijk zeer opgewonden, nu de strijd zo vlakbij aan de gang is en razende auto's en talrijke vliegtuigen de aandacht der bevolking de hele morgen reeds in gestadige spanning houden. De dagbladen worden verslonden en allen ondervragen elkaar op straat.

Over het vertrek van koning Albert en koningin Elisabeth naar Oostende seint de Antwerpse correspondent van de Tijd:

Men heeft hen overtuigd, dat het nutteloos en voor het land rampzalig ware zo zij langer bleven.

Mocht de koning worden getroffen of krijgsgevangen worden genomen, dan ware dit erger voor de onafhankelijkheid van België en voor het weerstandsvermogen van het leger in West-Vlaanderen, dan wanneer Antwerpen zelf valt.

Toen de grijze auto met de koning en de koningin zich moeizaam tussen de dichte menigte bewoog, werd de vorst nog geestdriftig toegejuicht, trots alle angst en ellende.

Van andere zijde verluidd, dat koning Albert gisterochtend om 9 uur te Zelzate (vlak bij de Nederlandse grens, ten zuiden van Sas van Gent) is aangekomen.

De Duitsers trekken bij Dendermonde over de Schelde.

Londen, 9 oktober. Een telegram uit België aan de Daily Telegraph meldt, dat de Duitsers er woensdag na talrijke pogingen bij mist in geslaagd zijn de Schelde tussen Schoonaarde (zuidwestelijk van Dendermonde) en Eegene over te steken.

De strijd wordt voortgezet. De Belgen bieden wanhopig tegenstand aan een oprukken van de Duitsers naar het zuidwesten.

Londen, 9 oktober. De Daily Telegraph verneemt op woensdag uit België het volgende:

Woensdag zijn de Duitsers erin geslaagd, de Schelde over te komen. Dit gelukte hen onder dekking van de mist, nadat tevoren reeds tal van pogingen waren afgeslagen. De overgang van de rivier was geforceerd op een punt tussen Schoonaarde en Eegene. Het is thans duidelijk, dat de Duitsers de laatste dagen grote versterkingen uit de richting van Brussel hadden opgevoerd. In alle vorige, en mislukte, pogingen om over de rivier te komen, was van Duitse kant uitsluitend gevochten met mannen van de Landstorm en een zeker aantal marinetroepen.

Vandaag echter waren Duitse troepen van het actieve leger in het vuur. Volgens de mij verstrekte inlichtingen was er tenminste een Duits legerkorps samengetrokken te Asse, en was dat, door Aalst, op de rivier aangerukt. De verwoede artillerieaanvallen van de Duitsers hadden klaarblijkelijk ten doel, de poging om over de brug bij Schoonaarde te komen, te dekken. De laatste van die pogingen

was op maandagavond ondernomen. Na de nederlaag, toen geleden, wijzigden de Duitsers hun tactiek. In plaats van in sterke geleerden op Schoonaarde aan te houden, begaven zij zich 's nachts in stilte naar een der rivieroeveren, een eind verder oostelijk, en legden daar een pontonbrug. Ook hadden zij een aantal kleine roeibootjes meegebracht. 's Morgens tegen 6 uur werden ongeveer 500 infanteristen opgemerkt, die onder dekking van zwaar geschut, de rivier overgingen. De Belgische patrouilles, die dit hadden ontdekt, openden onmiddellijk het vuur op de Duitsers. De Belgen waren echter zeer zwak in aantal; en nadat enkele Duitsers waren neergeschoten, moesten de Belgen op hun hoofdmacht terugvallen. Tegelijk hiermee begonnen de Duitsers overal langs de rivier, van Dendermonde tot Uitbergen, het gevecht. Laatstgenoemd plaatsje is een paar kilometer oostelijk van Grembergen gelegen.

De Duitse aanval stuitte op een krachtige verdediging, waaraan zowel artillerie als infanterie deelnamen. Op een punt werden de Duitsers door een bajonetaanval teruggeworpen. Maar ze kwamen, ditmaal in groter getale, terug en slaagden er in door te breken. De sterkste Belgische stelling was bij Berlare (tegenover Schoonaarde, aan de andere oever van de Schelde), waar verscheidene batterijen artillerie de door de Duitsers geleide pontonbrug onder vuur namen. Deze beschieting had ook ten doel het opvoeren van versterkingen door de Duitsers te beletten.

Gedurende de morgen voerden de Duitsers enige batterijen van 4-duims kanonnen aan. Deze teisterden de Belgische artillerie en dwongen haar zich naar een stelling achter Berlare terug te trekken, waarvandaan zij voortging de opdringende Duitse infanterie te verontrusten.

Vermeldenswaard is, dat een Taube voor de Duitse krijgsverrichtingen verkenningen deed.

Zodra bekend werd, dat de Duitsers over de rivier waren, ontboden de Belgen versterkingen om hen tegen te houden onder dekking van batterijen, die de voornaamste stellingen van de vijand aan de overkant beschoten. Verder in de rug stond een hele divisie van het Belgische leger.

Om half twee in de middag was men langs de gehele linie in een verwoede slag gewikkeld, waarin de mitrailleurs een voorname rol speelden.

Vele van de door de Belgen gebruikte mitrailleurs worden door honden getrokken, waarvan ik er verscheidene aan de kant van de weg zag liggen, gewond door het vuur van de vijand.

Aan beide zijden was het granaatkartetsvuur hevig en het duurde zonder ophouden voort.

Dat van de Duitsers bleek zeer hinderlijk voor de Belgen te zijn. In hun loopgraven langs de rivier leden zij aanzienlijke verliezen. Als een kenmerk van deze fase van de slag moge gelden, dat ik verschillende manschappen vanuit de vuurlinie zag wegbrengen, die niet gewond, doch geheel verdoofd waren door het voortdurend barsten van de granaten boven hen.

Na verscheidene uren van verwoed vechten, liet de vijand vanuit het zuiden krachtige versterkingen aanrukken, wierp grote afdelingen infanterie over de pontonbrug en hoewel er velen door de mitrailleurs werden neergemaaid, slaagden talrijke groepen er in over de rivier te komen en huizen van Berlare te bezetten; en van

deze gunstig gelegen punten onderhielden zij een bijna vernietigend geweervuur op de Belgische infanterie

Vervolgens waagden de Duitsers een wanhopige poging om artillerie over de pontonbrug te brengen. De Belgen deden alles om dit te verhinderen en twee kanonnen werden halverwege door de granaatkartetsen ontredderd.

Eén batterij slaagt er echter in de overtocht te forceren. Ze werd snel opgesteld en opende een krachtig vuur op het door de Belgen ten oosten van Berlare bezet gebied. Op het ogenblik, dat dit telegram werd verzonden, duurde de slag nog voort. Ofschoon ze nog geen grote macht over de Schelde hebben kunnen zetten, rukken de Duitsers blijkbaar vastbesloten op met het doel Antwerpen van het zuidwesten te naderen.

De oorlogstoestand.

De telegrammen, die in dit blad over het beleg van Antwerpen melden, geven weinig aanleiding tot commentaar. Het nauwe verband tussen de aanval op Antwerpen en de grote slag, die men de slag aan de Aisne noemt, is steeds duidelijker geworden. De strijd om Antwerpen is slechts een onderdeel van de grote slag. De Engelsen hebben aanzienlijke troepenmachten naar Antwerpen gevoerd, maar toen zij er kwamen was de zuidoostelijke sector van de buitenste fortengordel al gevallen. In dit verband herinneren wij aan de uitlating van de militaire medewerker van de Times. Het ogenblik is voor de Belgen gekomen zegt deze om door een krachtige uitval de beslissing in de slag op de noordelijke vleugel ten gunste van de bondgenoten te doen omslaan. Het is zeer wel mogelijk dat de troepenlanding van Engeland naar Antwerpen reeds was beraamd voor dat de stad werd aangevallen, om samen

met het Belgische veldleger de Belgische verbindingslijnen van het Duitse leger te bestoken. Mogelijk diende de Duitse aanval om dit plan te verijdelen. Evengoed kan natuurlijk het omgekeerde het geval zijn en dienen de Engelse versterkingen eenvoudig om de Duitse aanval af te slaan. Het bericht intussen, dat hedennacht niet minder dan 60.000 Engelsen met zwaar geschut Antwerpen zijn binnengekomen, mag men ons inziens niet dan onder voorbehoud aanvaarden. De Duitsers hebben Breendonk genomen en zijn over de Schelde heen. Zij zullen nu niet talmen om, zo spoedig mogelijk als dat in hun macht staat, de spoorwegverbinding Gent-Sint-Niklaas af te snijden. Dan blijft het nog langs één weg mogelijk per spoor uit Oostende Antwerpen te bereiken, namelijk over Sint-Niklaas, Moerbeke, Assenede, Eeklo.

10 oktober 1914

Berlijn, 9 oktober. Hier is bericht ontvangen dat koning Albert hedenochtend van Zelzate naar het Land van Waas is vertrokken.

Terneuzen, 9 oktober. Te Zelzate deelde een Engelse officier mee, dat de Duitsers gisteren met behulp van een noodbrug over de Schelde waren gekomen bij Dendermonde en op Sint-Niklaas aanrukten om Antwerpen ook aan de noordzijde in te sluiten. De Belgen deden de bruggen bij Hamme en bij Lokeren springen.

Koewacht, 9 oktober. Gisteravond, vannacht en vanmorgen zijn over het Belgisch gedeelte van deze plaats ontelbare munitiewagens, automobielen en cavalerie vertrokken. Ze kwamen uit de vesting Antwerpen, trokken over Overslag en Zelzate naar de richting Oostende. De hele gemeente Koewacht zit vol vluchtelingen, die onmogelijk allen onder dak kunnen worden gebracht. Lange rijen wagens, karren en rijtuigen komen ieder

ogenblik over de grens. Treurig is de aanblik van al die ongelukkigen, waarvan de meesten te voet zijn gekomen en de hele nacht gelopen heb. Allen worden door het comité liefderijk ontvangen en gevoed.

Gisterenavond waren de Duitsers reeds te Moerbeke. De hele bevolking van Zelzate was over de grens naar Sas van Gent gevlucht.

Er heerst hier grote drukte in verband met de over de grens komende militairen. Onder de Engelsen bevindt zich ook een generaal.

Sas van Gent, 10 oktober. De Duitsers hebben Moerbeke bezet, na de suikerfabriek te hebben gebombardeerd. Gisteren namiddag werd door de Belgen en Duitsers gevochten bij Zeveneken en Lochristi, welke plaatsen tussen Gent en Lokeren zijn gelegen.

Het Belgische veldleger was, voor de Duitsers te Moerbeke kwamen, deze plaats reeds grotendeels voorbij getrokken.

Hedennacht werd hier een hevige ontploffing gehoord. Vermoedelijk hebben de Belgen de brug over het kanaal Terneuzen-Gent bij Mendonk in de lucht laten vliegen.

De bruggen te Zelzate zijn door de Belgen ondermijnd. Het schijnt, dat Gent met een Duitse bezetting bedreigd wordt.

De toestand.

Woensdag hebben de Duitsers ten zuidwesten van Dendermonde de overgang over de Schelde geforceerd. Dientengevolge was de militaire toestand bij Antwerpen geheel gewijzigd, aangezien daardoor de terugtocht van het Belgische en Engelse leger in de richting van Oostende in gevaar was gebracht. Inderdaad zijn dan ook de Duitsers naar het noorden opgedrongen; gisteravond

hadden zij Moerbeke, bij de grens van Zeeuws-Vlaanderen bereikt. Nu is de vraag of zij daardoor nog een aanzienlijk aantal troepen de terugtocht hebben kunnen afsnijden. De Engelsen zijn later uit Antwerpen vertrokken dan de Belgen. Ze zijn gisterochtend begonnen over de pontonbrug bij Vlaams Hoofd de stad te verlaten. Waren zij gisteravond reeds verder dan Moerbeke, dat ongeveer 30 km ten westen van Antwerpen ligt? Een aanzienlijk gedeelte wellicht wel. Wij hebben immers gelezen dat de Engelsen bij hun troepenvervoer naar Antwerpen gebruik hebben gemaakt van Londense motorbussen en vrachtauto's. Dat echter een aanmerkelijk deel van hen te laat is gekomen, mag men opmaken uit het grote aantal dat door de Nederlandse troepen is geïnterneerd.

Het voordeel, dat het bezit van Antwerpen de Duitsers oplevert, is natuurlijk in de eerste plaats negatief, aangezien een centrum, van waaruit de verbindingslijnen en de flank konden worden bestookt, heeft opgehouden te bestaan. Men kan echter verwachten dat de Duitsers nu zullen trachten zich met spoed van heel Vlaanderen met Oostende meester te maken. Zij krijgen alsdan een landingshaven voor Engelse troepen in bezit en kunnen wellicht de uiterste linkervleugel der bondgenoten benauwen.

11 oktober 1914

De Duitsers in België.

Oostende, 10 oktober. Vannacht heeft een Taube boven Gent gevlogen en twee bommen geworpen, die niet ontploften.

Koewacht, 11 oktober. Gisteravond zijn de Belgische militairen aan de grens door de Duitse mitrailleurs beschoten. De Belgen, van alle zijden ingesloten, vluchtten in troepen over de Nederlandse grens,

waar ze geïnterneerd en naar Axel gezonden worden. De gekwetsten gingen per auto naar Hulst.

Vannacht is Stekene beschoten. Er kwamen weer troepen Belgische soldaten met munitie en automobielen over de grens. Het gehele dorp ligt vol geweren, munitie, dekens, enzovoort.

Hulst, 11 oktober. Hulst is thans letterlijk overstromd met Belgische militairen en vluchtelingen uit Antwerpen en omstreken.

Het getal vluchtelingen bedraagt ongeveer 10.000, het getal geïnterneerden werd door een Belgisch officier geschat op 26.000. Hieronder zijn vier generaals en zeven kolonels. Ik deel dit onder voorbehoud mee.

12 oktober 1914

Ik verneem dat de Duitsers nog niet naar de zijde van Gent zijn doorgedrongen, zij zouden daarin worden teruggehouden door troepen met Fransen en Engelsen in het front. Bezoekers aan Oostende melden dat daar heden nog schepen met troepentransporten arriveerden.

Oostende, 11 oktober. Vrijdagavond is het gevecht, dat sedert donderdagmorgen in de omstreken van Melle en Kwatrecht (zuidoostelijk van Gent) geleverd werd, geëindigd. De bondgenoten hebben de stellingen van de vijand bezet. We hadden weinig gewonden; slechts een vijftiental. Helaas was ook een Franse commandant door een granaatkartets getroffen en stierf hij, toen hij in het veldhospitaal Flandria uit Gent aankwam.

Gisteren rukte de vijand vooruit naar Lochristi (noordoostelijk van Gent). De inwoners ontruimden het dorp voor een gedeelte.

Duitse cavalerie, die Zele en Lokeren bezette, kwam van de kant van Zeveneken, waar de uhlanen verschillende personen verwonden.

Bij Bastelare had een botsing tussen Belgen en Duitsers plaats. Aan beide zijden waren enige gewonden. Het gebrom van de mitrailleurs en het geknetter van de geweren deden zich horen. Eén Belg en een blinde burger werden omvergeworpen en gewond.

Te Kwatrecht werd een Duitse automobiel met vier officieren, een soldaat en de bestuurder verrast door een tiental Franse mariniers en enkele Belgen. Alle inzittenden werden gedood.

Te Melle hebben de Belgen een blauwselfabriek in vlammen doen opgaan om te verhinderen dat de vijand er zich zou verschansen. In de omtrek van Melle zijn talrijke krijgsgevangenen gemaakt.

Bij een hevig gevecht bij Kwatrecht en Melle kregen de Duitsers meer dan 600 doden en gekwetsten. Franse fuseliers en marinetroepen namen, na een bajonetaanval te hebben uitgevoerd, 400 Duitsers gevangen. De Duitsers moesten zich terugtrekken naar Oordegem (tussen Gent en Aalst).

Hedenmorgen werd de strijd hervat in de buurt van Lede (4 km ten noordwesten van Aalst).

De militaire overheid heeft een officieel communiqué gepubliceerd, waarin wordt meegedeeld, dat de Duitse troepen, die langs de rechteroever van de Schelde naar Gent oprukten, vrijdag bij Kwatrecht door Franse infanterie en marinetroepen werden aangevallen. Die aanval werd gesteund door twee afdelingen Belgische artillerie.

Zaterdag moesten de Duitsers voor de verwoede aanvallen der Fransen, die door een omtrekkende beweging van de Belgen werden gesteund, zich overhaast terugtrekken in de richting van Aalst. Ze leden zware verliezen.

Oostburg (Zeeland), 12 oktober. De Duitsers zijn in het station te Gent.

Sas van Gent, 12 oktober. De Duitsers staan op vijf kwartier afstand van Zelzate.

Zondagmorgen om zeven uur vloog een taube over Gent. Twee Engelse vliegers stegen op om het Duitse toestel te achtervolgen. Alle drie verdwenen zij aan de horizon. De brug over het kanaal van Sas van Gent naar Gent bij Terdonk is opgeblazen.

Terneuzen, 12 oktober. Na gisteren bij Kwatrecht en Melle in gevecht te zijn geweest, trokken de Engelse troepen door Gent terug naar Zeebrugge.

Gent is heden door de Duitsers bezet.

Spoor en telegrafische gemeenschap zijn gestoord.

Het Land van Waas.

Het Land van Waas, dat zich tussen Antwerpen en Gent uitstrekt en dat nu het terrein van nieuwe krijgsverrichtingen is geworden, is een van de dichtst bevolkte streken van Europa (277 inwoners op 1 km²). Vroeger dorre heide, is het land nu overal zorgvuldig bebouwd. Weiden, akkers, kleine bossen wisselen met zindelijke hoeven en welvarende dorpen af. De natuurlijke bodem, die nauwelijks beter dan zand was, is door kunstmatige middelen met vruchtbare tuinaarde bedekt.

Beveren is bekend door zijn kantklosserij, Sint-Niklaas met 35.000 inwoners, de nijverste plaats van het Land van Waas. Bij Sint-Niklaas kruist de spoorweg Mechelen-Terneuzen die van Antwerpen naar Gent.

Lokeren is een ander nijver stadje. Het telt 25.000 inwoners. In de Sint Laurenskerk vindt men de beroemde kansel van de Mechelaar T. Verhaegen. Lokeren is een knooppunt van de spoorlijnen Lokeren-Dendermonde-Aalst en Lokeren-Moerbeke-Zelzate-Eeklo.

Beervelde heeft een mooi nieuw kasteel in de stijl der Tudors, Lochristi (7 km van Gent) een oud kasteel van die naam.

13 oktober 1914

Omtrent de bezetting van Gent door de Duitsers vernemen wij nader, dat gistermorgen omstreeks 10 uur een kleine groep cavaleristen daar aankwam en zich naar het stadhuis begaf. Nadat de commandant zich met burgemeester en schepenen had onderhouden, werd op het stadhuis de Duitse vlag gehesen. Een grotere colonne wordt elk ogenblik te Gent verwacht.

De Belgische troepen waren weggetrokken, zodat de bezetting der stad zonder enig verzet geschiedde.

Men schrijft ons uit Oostburg:

Zondag en ook gistermorgen werd er terug veel geschoten bezuiden Gent. Er werden nog schoten gehoord uit de richting Oostende. Algemeen wordt hier gezegd dat tussen Brugge en Oostende hard wordt gevochten.

De Duitsers in België.

Aardenburg, 13 oktober. Het Belgische leger is Brugge voorbijgetrokken, terwijl de koning en de koningin daar zaterdagmorgen om 10 u 30 per auto zijn doorgekomen. Zondagmiddag werd ten zuiden van Brugge zwaar kanongebulder gehoord.

Sas van Gent, 13 oktober. Toen de Belgische en Engelse troepen eergisteravond uit Gent in de richting Brugge waren teruggetrokken, werden zij de avond daarop door de Duitsers vervolgd en achterhaald. De strijd was hedenmorgen in volle gang.

Aardenburg, 13 oktober. De bruggen tussen Gent en Brugge te Balgerhoeke zijn door de Belgen opgeblazen.

Te Zomergem wordt tussen de Engelsen en Belgen en de Duitsers hevig gevochten.

Van de Zeeuwse grens.

Men schrijft ons uit Koewacht:

Maandag kwamen hier 14 Duitse uhlanen met een officier aan de grens. Zij kwamen uit Stekene. Zodra zij de Nederlandse driekleur zagen, veranderden zij van richting en reden de weg op naar Moerbeke. Order is gegeven, dat van alle woningen de vlag moet worden uitgestoken. Nog steeds komen er vluchtelingen. Drie kinderen zijn overleden, twee personen zijn krankzinnig geworden, terwijl enkele ziektegevallen onder de vluchtelingen voorkomen. Geen wonder als men ziet, wat die mensen uitstaan. Gelukkig dat het weer goed blijft, anders was de ellende nog groter.

14 oktober 1914

Sas van Gent, 13 oktober. Gistermorgen zijn de Duitsers in grote getallen door Gent getrokken in westelijke richting. Hedenmorgen werd er ten westen van Gent een gevecht geleverd, waaraan beiderzijds artillerie deelnam.

Tussen onze grens en Gent bevinden zich talrijke Duitse troepen, die zowel door hun woorden als door hun gedrag de beangste bevolking gerust stelden.

In Gent was het gistermiddag volmaakt rustig.

Bij Brugge en Gent wordt zwaar geschoten.

Terneuzen, 13 oktober. Te Zelzate, even bezuiden de grens, waren de basculebruggen over het kanaal omhoog gezet en de machinerie vernield. De gisteren aldaar gekomen Duitsers hebben dit na enkele uren hersteld en de bruggen neergelaten. De Duitsers staan niet toe, dat de bevolking zich uit het land verwijdert.

Manschappen, behorend tot de landweer, waren vanmorgen bezig met het maken van loopgraven ten westen van de plaats. Een deel van de spoorweg is opgebroken en de telegraaf- en telefoontoestellen in het station zijn weggenomen.

Van het westelijk front.

Ashmead-Bartlett, in de Manchester Guardian de militaire toestand besprekend in verband met de val van Antwerpen, schat dat ten hoogste 100.000 man van de Duitse troepen in België kunnen worden afgezonderd om von Kluck's leger te versterken. De ernstigste factor acht hij het feit dat het zware Duitse belegeringsgeschut, dankzij zijn merkwaardige beweeglijkheid, nu op bijna elk deel van het oorlogsterrein kan worden gebezigd, tenzij

het nodig zal blijken ter vervanging van de vernielde kanonnen in de Antwerpse forten.

De militaire medewerker van het Manchester blad gaat dan na wat de bondgenoten tegenover de nieuwe 100.000 man kunnen stellen om de gaping in de Franse linkervleugel aan te vullen. Hij merkt daarbij op dat het Belgische leger tijd moet hebben om te rusten en zich te herstellen. Hoe groot het Engelse leger ter plaatse is, mag hij niet mededelen, hoe sterk de Indische troepen zijn, weet hij niet. Wel weet hij dat een deel van het Engelse leger is teruggetrokken van de linie Soissons-Reims, omdat ze daar niet meer nodig zijn wegens de verzwakking van het Duitse centrum ter versterking van de Duitse rechtereuleugel.

Hij verwacht dat de Duitsers zullen trachten de bondgenoten geheel uit België terug te drijven, doch acht het nog wel mogelijk dat de bondgenoten sterk genoeg zullen blijken om het Duitse leger in het noordwesten van België vast te houden, in welk geval von Kluck geen versterkingen zou ontvangen en zijn verbindinglijnen in nog groter gevaar zouden verkeren dan toen Antwerpen het nog uithield. Dat de val van Antwerpen een overwegende invloed zal hebben op de krijgsverrichtingen aan de Aisne gelooft hij niet.

Het beleg van Antwerpen (vervolg).

Tot op het laatste ogenblik behielden wij de hoop, zo niet op een zegevierend afslaan van de aanval, en het op eerbiedige afstand achteruit drijven van de zuidelijk indringende vijandelijke drommen, wat nu ook een onnozele droom bleek te zijn, dan toch op een langdurige weerstand in het plein tussen de twee gordels der versterking, op een traag en methodisch deinzen dat de Duitse legermacht tot bestormingen tegen onze stellingen zou dwingen,

waarbij zij zware verliezen zou lijden, die haar woede zou ontzenuwen.

Na het ontruimen van onze verschansingen, aan de oevers der rivieren opgeworpen, hadden onze troepen en de Engelse fuseliers er andere bezet, in alle haast, op niet al te grote afstand der eerste, vervaardigd.

Zo had het tweede tijdvak, dat van de slag in het open veld, wel nog langer kunnen duren, door het bezetten, om de beurt van ieder der loopgraven, welke, pas getrokken, nog niet door de vijand topografisch gekend waren.

Ook valt het buiten kijf dat, als vesting, Antwerpen langere weerstand had kunnen bieden dan het heeft gedaan

Maar een andere factor deed zich hier nu gelden: Onze "réduit" ligt niet te midden van een streek die in alle richtingen wegen tot een uittocht verschaft. Hij vlijt zich tegen het onzijdige Holland, en naar het noorden loopt dus geen strategische uitweg. De aanval van de vijand kwam uit het zuiden en de natuurlijke vlucht, degene die het snelst uit zijn bereik zou stellen, was ontzegd.

De Belgische en Engelse troepen werd, ingeval van een eindnederlaag, onder de muren van Antwerpen, één uitweg beschoren: het Land van Waas, Lokeren, Gent of Brugge, West-Vlaanderen, of, met een woord, de linkeroever van Schelde en Leie. Die beide rivieren waren dan ook een verdedigbare, door de natuur geleverde stelling. Maar, op zijn best genomen, bleef het toch maar een lang strookje land, noordelijk en noordwestelijk door de tegenoverliggende grens en zeekust afgetekend.

Die weg scheen nu wel te lang te zijn dan dat men zich zeker mocht achten, hem op iedere plaats zegevierend te zullen verdedigen, tegen een vijand die de plaats mag uitkiezen waar hij zal doorbreken, en het voordeel had zijn leger over een smalle streep grond te moeten verspreiden, en het in die twijfeltoestand te moeten immobiliseren. De eet- en schietvoorraad van de daar opgestelde drommen werd nog steeds uit Antwerpen afgewacht, en om in alle gevallen te voorzien, was het toch wenselijk ze voortaan, van een in gevaar gebrachte stelling, niet meer te laten afhangen. Zo werd ook gedaan, en dag aan dag werd de bezetting van de linker Schelde-oever tussen Gent en Antwerpen dunner.

Maar dan ook werd de omsingeling voor de bezetting der stelling Antwerpen weer te duchten, en toen de Duitsers, na de val der zuidelijkste forten zich bewust werden dat de verdediging van Nete en Rupel door, om de beurt, die van verscheidene verschansingen, vlug in cirkelvorm als versperring van de toegang tot de tweede gordel van forten opgeworpen, zou worden gevolgd, wat de weerbaarheid der stelling heel wat zou verlengen, besloten ze er toe een poging door te drijven, die, lukkend, de berenning der stad toe zou laten.

Ze deden te Dendermonde een woeste aanval, braken de weerstand der in getal zwakkere troepen door, lukten erin een schepenbrug over de Schelde te slaan, en erover te marcheren.

Van dit ogenblik af werd de toestand aller legermacht oostelijk van de lijn Dendermonde-Lokeren gelegen, zeer hachelijk. De opmars van de vijand uit Dendermonde uit, werd enige uren vertraagd door schermutselingen, en er werd een slag tussen Dendermonde en Sint-Niklaas geleverd.

Moesten nu de manschappen die naar Antwerpen toe lagen, zich binnen de vestingen terugtrekken, en daar, voortaan gans berend, de aanval afwachtend, het uiterste uiteinde der weerbaarheid trachten te bereiken, of was het geraden van die laatste strijd onder de stadsmuren, zoveel als kon af te zien en, kost wat kost, het grootste deel dat nog ontsnappen kon uit de dreigende klem van de vijand los te rukken?

Die tweede oplossing, die er op oogde het beste van het leger te behouden en het grootste getal mensenlevens te besparen, werd dan ook boven de eerste verkozen.

En van het ogenblik af dat de uittocht van het leger naar het westen ernstig bedreigd werd, werd het ook afgeraden de verdediging buiten de tweede fortelinie in het zuiden van Antwerpen door te zetten.

Naarmate de verschanste kring kleiner werd, mocht ook het getal dergenen, die tot zijn verdediging waren aangesteld, geringer worden. De laatste uren die nog aftocht aan de laatste delen van ons leger konden gunnen, waren aangebroken. Het kleinste getal manschappen zou nog een paar dagen front moeten maken, het grootst mogelijke moest in allerijl de misschien nog bereikbare veilige streek betrekken.

Zo versta ik heden, door nader bericht verlicht, de toestand, in dewelke wij tussen één en zeven oktober gestreden hebben.

Maar op het slagveld zelf konden wij de orders alleen aflezen zonder dat er enige hoop bestond om over de afloop der gebeurlijkheden, die zich ginder, uren ver, voordeden, en de eigen weerbaarheid hier plotseling van ondergeschikt belang maakten, enige uitleg te kunnen krijgen. Wij mochten niet eens raden dat, van

een gegeven ogenblik af, wij hier, de lopende krijgsverrichtingen niet meer overheersten.

De dinsdag 6 augustus was een dag van duchtig doorwerken geweest, maar tevens van angstwekkende ondervinding. Nauwelijks hadden de militaire overheden een nieuwe stelling uitgekozen die, vandaag verschanst, morgen door onze troepen zou bezet en verdedigd worden, of de vijand scheen er, door een onfeilbare, door een alwetende bespieding alles bijwonend, maar vermetel en onzichtbaar tegelijkertijd, nauwgezet van op de hoogte gebracht. De mannen, die, met de spa in de hand, in de grond groeven, moesten zich weldra het mikpunt voelen van het vijandelijke schroot. De Duitse artillerie scheen er aan te hechten, dat zij dagelijks nieuwe inlichtingen zou overheesteren, en ieder hoekje, ter verdediging gekozen, zou bestrijken. En hoe moedig bleven onze jongens onder het vuur niet voortwerken! Een wonde zelfs vermocht niet ze te ontmoedigen. Ik herinner mij het moedig mannetje, dat een der 300 balletjes uit een granaatkartets, door de bovenste ribben in de rechterlong gekregen had. Hij lag nu in een naburig huis, op twee stoelen uitgestrekt, en zijn borst werd met water eventjes gewassen. Het bloed, uit de doorboorde long, liep stilaan langs de keelpijp en ontvloeide reeds mond en neusgaten. Zijn adem rochelde door het lauwe vocht. Hij was wel erg gehavend. Toen riep hij ineens met een glimlach uit: “Ja, ik heb er wel een verkoudheid bij opgedaan; ik heb behoefte aan snuiten!”

’s Avonds werd de manschappen gelast de hele nacht het werk door te zetten. Het scheen, dat voortaan ’s nachts alleen zou worden gewerkt, en dat de daguren voor de rust zouden overblijven.

Maar de nacht verliep niet eens zoals afgekondigd. Het werd nauwelijks middernacht, toen het bericht reeds inkwam over de

opmars der Duitsers te Dendermonde. Voortaan scheen het pleit hier beslist. Alle troepen werd bevolen onmiddellijk binnen de omheining der laatste forten, de nieuwe verschansingen niet eens verdedigd, hun intrek te nemen. De arbeid van deze nacht was door een slag, uren ver geleverd en verloren, op één keer nutteloos geworden.

Te midden de nacht betrokken wij dan ook onze laatste vesting, die we een paar uur later voor immer, neen, maar wel, misschien, voor lange tijd, verlaten zouden.

(Wordt vervolgd).

De Duitsers te Gent.

Men meldt ons uit Vlaanderen van zondagavond:

De val van Antwerpen, hier in perskringen bekend, maar stil gehouden, werd eerst vanavond door de bladen bericht. Het nieuws bracht echter veel minder beroering onder de menigte dan men gedacht zou hebben, want men voelde het nabije, onmiddellijke gevaar veel te heftig. Sedert een paar dagen al spelen eb en vloed der elkaar vijandige troepenmachten hun spel rond de stad Gent, en vooral vanavond schijnt de Duitse vloed hoog te komen opzetten. Het kanongebulder is vlakbij. Maar er ligt over de bevolking, die reeds weken in spanning leefde, een apathie, een soort verdoving, die zelfs geen angst vermag te verbreken. De zenuwen zijn als het ware verstompt en men is onverschillig geworden, terwijl bij velen de overtuiging dat een bezetting door de Duitsers toch ten slotte onvermijdelijk zal zijn, de overhand heeft boven andere gevoelens.

Er komen nog dagelijks hulptroepen aan, maar het leger dat Antwerpen belegerde, zal nu loskomen en Vlaanderen wel verder bezetten. Het lot van België geraakt daardoor volstrekt afhankelijk van de verdere verrichtingen op de meer verwijderde oorlogsterreinen.

De lezer weet reeds dat de bezetting van Gent sedertdien een feit is geworden. Het grootste deel der Duitse troepen, op 50.000 man geschat, is reeds opgerukt in de richting van Oostende.

Aardenburg, 14 oktober. De Duitsers zijn te Maldegem (op de weg van Eeklo naar Brugge). Alles is rustig. Ze hebben de brug bij Strobrugge bij de Nederlandse grens bezet.

Te Aardenburg zijn duizenden vluchtelingen.

Terneuzen, 14 oktober. Het kanongebulder, dat gisteren aan de grens te Zelzate in de richting van Eeklo en Brugge is gehoord, kwam later van grotere afstand. Vermoedelijk was het een treffen tussen de Duitsers en de Engelse en Belgische troepen, die de aftocht van het leger hadden te dekken. Vanmorgen was het schieten verminderd.

Er trokken afdelingen, bestaande uit vele Duitse soldaten, door Zelzate naar het westen. Ook te Gent moet een talrijk leger zijn. Het is door het ontbreken van alle verkeersmiddelen niet mogelijk inlichtingen te krijgen. Het vermoeden werd echter uitgesproken, dat de te Oostende aanwezige troepen zullen worden ingescheept naar Frankrijk, om zich daar bij het strijdende leger te voegen.

Te Zelzate is een proclamatie uitgevaardigd, waarin gezegd wordt, dat alle mannen tussen 18 en 45 jaar zich binnen twee dagen moeten aanmelden. De militairen zullen als krijgsgevangenen

worden beschouwd en de militairen in burgerkleding, die na verloop van twee dagen nog worden aangetroffen, zullen als spion worden behandeld.

Hedenmorgen is ook Assenede nabij de grens bezet.

Naar ik hoor, is de suikerfabriek te Moerbeke, die vernield heette, slechts beschadigd en worden met de Duitse overheid onderhandelingen gevoerd, om de fabriek over enige dagen weer te laten beginnen.

De trein van de maatschappij Mechelen-Terneuzen, die de laatste dagen slechts tot Hulst werd geëxploiteerd, kreeg hedenmorgen last om door te rijden tot Sint-Niklaas. Naar ik verneem, krijgt de in aanleg zijnde Zeeuws-Vlaamse Tramwegmaatschappij met toestemming van de Duitse legerautoriteiten verschillend materieel, dat besteld was in het bezette gebied, dezer dagen geleverd.

Ten zuiden van Maldegem wordt zwaar kanongebulder gehoord.

Koewacht, 13 oktober. De burgemeester van Zele, een grote gemeente bij Dendermonde, heeft hier laten aanplakken, dat hij alle inwoners dringend uitnodigt naar hun haardsteden terug te keren, terwijl hij veiligheid van persoon en goederen waarborgt. Verschillende vluchtelingen vertrekken, vooral uit Zele, Antwerpen en Sint-Niklaas.

15 oktober 1914

De Duitsers in België.

Berlijn, 11 oktober. Het hoofdkwartier deelde vanmiddag mede:

De vijand, bij wie zich een deel van de bezetting van Antwerpen bevindt, trekt zich haastig ten westen van Gent naar de kust terug.

Terneuzen, 14 oktober. Uit Gent heden langs een omweg over de grens gekomen vluchtelingen delen mede dat er daar een troepenmacht van meer dan 100.000 Duitsers is gelegen. De soldaten logeren in grote lokaliteiten, de officieren zijn bij de gegoeden ingekwartierd. Het leven gaat zijn gewone gang, de winkels zijn geopend en de fabrieken werken. Opvorderingen worden met bons betaald.

Sas van Gent, 14 oktober. De Duitsers gaan voort uit Antwerpen grote troepenmassa's te verplaatsen in westelijke richting. De bondgenoten zijn ten westen van Gent teruggedreven

De vluchtelingen uit de Belgische grensdorpen zijn, nu blijkt dat de Duitsers zichzelf correct gedragen, voor een deel reeds teruggekeerd; overal manen de Duitsers de bewoners aan toch niet te vluchten. Verlaten huizen worden door de troepen opengebroken om er een onderdak te vinden; ik zag te Zelzate een door de bewoners verlaten herberg, waar 14 Duitsers de nacht hadden doorgebracht. Ze hadden alles wat eet- of drinkbaar was opgemaakt, maar niets vernield, zelfs de portretten van het Belgisch koninklijk paar hadden ze op hun plaats gelaten. Waar de bewoners gebleven waren, werd alles betaald, kleine bedragen in contant geld, grote bedragen met bons.

Te Zelzate dreigden gisteren tonelen, zoals zich elders hebben afgespeeld; er ontstond namelijk een paniek toen in het dorp twee geweerschoten werden gehoord. Het bleek dat een door de angst plotseling krankzinnig geworden man de geweren van een Duitse soldaat had trachten weg te nemen. De soldaten konden de

waaninnige niet meester worden en om hulp te krijgen losten de twee hun geweer. De krankzinnige werd overmand en lag hedenmorgen, zacht grommend van woede, gebonden in een stal. Hoe groot de vrees voor de Duitsers zo onder de dorpingen is, bleek mij toen ik te Ertvelde, een dorp op 8 km van Zelzate, wilde logeren. De mensen zagen mij aan voor "een Duits" en overstelpten mij met weldaden, me verzoekend aan de Duitse soldaten, als ze kwamen te vertellen dat men mij goed behandeld had. De toestand was zeer pijnlijk en of ik ook verklaarde dat ik Nederlander ben, niemand wilde me geloven, totdat de zoon van de gemeentesecretaris, die me persoonlijk kent, hen uit de droom hielp.

Te Eeklo, door de Duitsers bezet, is alles rustig.

Sas van Gent, 15 oktober. In tegenstelling met de berichten der Belgische bladen, dat per slot van rekening de overgang van Antwerpen niet veel betekent, blijkt nu meer en meer dat de geallieerden hierdoor hun steunpunt op de linkervleugel verloren hebben en een plotselinge snelle aftocht noodzakelijk was. Het resultaat is dat vandaag, vijf dagen na de bezetting van Antwerpen, geheel België in handen der Duitsers is, die zeer snel optrokken.

Na nog enige tegenstand geboden te hebben te Kwatrecht, werd er dinsdag bij Ursel gevochten en waren de Duitsers woensdag reeds om 1 uur in Brugge. Kortrijk was sedert vijf dagen in hun handen, evenals Roubaix, en Rijsel werd op 13 oktober genomen, na gebombardeerd te zijn. De grote troepenbewegingen hadden plaats van Gent in de richting van Brugge. Alle wegen waren bezet.

Ondertussen had de generaal De Kloot te Sijsele het restant der burgerwacht, ten getale van 5000 man, verzameld, en hun gezegd,

dat nu het leger naar Frankrijk terugtrok, de burgerwacht geen dienst meer behoefte te doen en iedereen naar huis kon gaan. Alle 5000 mannen leverden hun geweer in. In Brugge kregen zij burgerkleden, waarna zij in alle richtingen vertrokken.

De Times vernam maandag uit Oostende, dat de heer Van Hee, de Amerikaanse vice-consul te Gent, naar Brussel is gegaan, om de zaak van de stad bij de Duitse militaire gouverneur te bepleiten en hem te vragen, om de troepen slechts in bepaalde nader omschreven wijken te leggen. Zodoende zou het gevaar van botsingen tussen burgers en militairen aanmerkelijk verminderd worden.

16 oktober 1914

Bij onze rit van Brussel over Dendermonde naar Gent en Brugge passeerden we bij Kwatrecht sterke troepenafdelingen der Duitsers. Wel is de lucht daar verpest door lijken, maar ik zag slechts dode koeien en paarden, en vermoed dat de doden der Duitsers en Belgen reeds begraven zijn.

Te Kwatrecht hebben ook Franse zeesoldaten meegevochten, gesteund door enige Belgische kanonnen. Het is waar, dat de Duitsers hier verliezen geleden hebben, maar ze zijn zeker nog niet teruggeslagen, want Gent is op de ochtend van 12 oktober bezet, en de Duitse troepen liggen tot voorbij Eeklo. Zuidelijk van de weg van Gent naar Brugge, en wel bij het dorpje Ursel, werd hevig gevochten toen we er gisteren voorbij gingen, en oordelende naar het feit, dat de Belgen zich heden uit Brugge terugtrekken, zou men moeten vermoeden, dat ze bij Ursel teruggeslagen zijn.

Grote Duitse troepenbewegingen tussen Brussel en Gent wijzen erop, dat hier nog heel wat gevochten zal worden en ik vertrek dus nog vandaag naar Kortrijk om er getuige van te zijn.

Wij reden mijlen ver door twee rijen Duitse soldaten, bagagewagens en kanonnen.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's-Gravenhage deelt ons mee:

In de streek van Gent hebben in de nacht van de 12^e en 13^e enige gevechten plaats gehad. De 13^e is een Duitse legerafdeling deze stad binnen gerukt, terwijl de Engels-Franse troepen leper bezetten.

Te Zelzate is het stil. Er was gisteren nog een afdeling landweer, die blijkens uitlatingen der Duitsers morgen zal worden vervangen door landstorm. Velen maakten een wandeling naar de grens om eens naar de Duitse soldaten te gaan kijken. Het verkeer naar en van België had ongemoeid plaats. Ik zag verschillende vluchtelingen, die, zij het in de aanvang ook schoorvoetend, de grens van hun land weer overschreden. De posten aan de grens onderhielden zich met een aantal van hen en deden verschillende mededelingen over de toestand in België.

Een hier uit Gent aangekomen Nederlander deelde mee, dat met toestemming van de Duitse autoriteiten van het stadhuis te Gent de Belgische vlag weer is gehesen. Alles is er rustig.

De correspondent van de Daily Mail meldt uit Oostende, dat de troepen der bondgenoten zondagochtend ten oosten van Gent een vrij zware nederlaag hebben geleden. Zij hadden de hele zaterdag

gevochten en de zware Duitse artillerie had hen gedwongen op een nachtelijke terugtocht de ene stelling na de andere te ontruimen. Een brigade verdwaalde en leed dientengevolge aanmerkelijke verliezen. Het schijnt dat de gids de weg bijster raakte. De aftocht werd niettemin in goede orde naar Torhout voortgezet, waar opnieuw maandag en dinsdag gevochten werd.

17 oktober 1914

De bezetting van Gent.

Men schrijft ons uit Gent op 13 oktober:

De Duitse vloedgolf heeft nu het hart van Vlaanderen bereikt en het oude Gent overstroomd. De bezetting had voor mij het onaangename gevolg alle verbindingen stop te zetten, zodat ik weer even moest zoeken naar een gaatje. Ik heb dat nu en zend er deze brief maar op hoop van zegen doorheen.

Gisteren woonde ik dan voor de tweede keer de bezetting van een grote Belgische stad door het Duitse leger bij, na Brussel Gent, en al geleken beiden veel op elkaar, toch was het lang niet hetzelfde. Maar laat ik eerst de geschiedenis vertellen, de feiten, en daarna de karakteristieken als ik het zo mag noemen, van de zaak.

Ik schreef u reeds dat zondagavond in de benauwd volle stad het kanongebulder van angstig nabij hoorbaar was en niet veel goeds voorspelde. Heel laat vernam ik dat de Engelsen en Belgen tot de terugtocht hadden besloten en in de nacht en vroege morgen was het een gejaag om weg te komen; de kaki uniformen en de veelkleurige pakjes der Belgische krijgslieden werden steeds zeldzamer en tegen 8 uur maandagmorgen was de burgerij meester van haar stad.

Toen ging het op de gebruikelijke manier. Om 10 uur kwamen een stuk of tien groengrijze mannen op fietsen en te paard, de pickelhaube bedekt met de bekende grauwe kap, op een sukkelgangetje naar het stadhuis; na een kwartiertje werden de vier vlaggen, die aan de gevel hingen, de vlaggen der verbonden landen en die van België, weggehaald, en de Duitse driekleur wappert van het aloude kapittel der Arteveldestad. De omgeving van het stadhuis wordt door de politie afgezet en de drommen nieuwsgierigen op een afstand gehouden.

Tegen elf uur kwam in een auto generaal von Beseler, de bevelhebber van het leger, dat Antwerpen innam en nu op Gent aanrukte, op het stadhuis aan en had een onderhoud van een uur lang met burgemeester Braun.

Kort daarop werd deze proclamatie, in het Duits, Frans en Nederlands gesteld, aangeplakt:

“Duitse troepen treden heden in uw stad binnen. Aan geen enkele van uw medeburgers zal kwaad gedaan en uw goederen zullen geëerbiedigd worden, indien gij u onthoudt van alle vijandelijkheid.

“Iedere tegenstand, zoals iedere poging de Duitse troepen te schaden, zal onmiddellijk gestraft worden volgens de wetten van de oorlog.

“Alle wapens, die in de stad voorhanden zijn, moeten dadelijk op het stadhuis worden afgeleverd en aldaar aan mijn gemachtigde worden overgegeven. Wie nadien nog in het bezit van wapens gevonden wordt, of in wiens woning wapens verborgen zijn, wordt doodgeschoten volgens de wetten van de oorlog. Uitgezonderd zijn enkel de politieagenten (niet de burgerwacht), en de personen, die

een bewijs van verlof hebben, uitgereikt door een Duitse militaire overheid.

“Indien nu of in de toekomst in uw stad Duitse troepen aangevallen worden, wordt de bezetting er uitgetrokken en de stad zal zonder genade in brand geschoten worden.

“Ik waarschuw u!

De opperbevelhebber,

von Beseler,

generaal der infanterie.”

Zijnerzijds maakte de burgemeester bekend, dat de burgerij de mark tegen 1,25 frank had aan te nemen, en de Duitse overheid liet later aanplakken, dat het ieder vrijstond naar het bezette deel van België, in oostelijke richting, te vertrekken. De Duitse staf, die op het provinciale gouvernement zetelt, geeft de passen en vrijheidsbrieven uit.

Tot gijzelaars werden aangewezen de volgende wethouders: M. de Weert en A. van der Stegen voor de liberale fractie, Jos. Casier en Alf. Siffer voor de katholieke, Anseele en Coppieters voor de socialistische; ze mogen echter vrij rondlopen maar moeten ter beschikking der Duitse overheden blijven, die deze bijzondere maatregelen nam omdat de goede gezindheid der burgerij gebleken was.

Intussen kwamen er van alle kanten Duitse troepen aan; het was het ons nu reeds bekend schouwspel van het Duitse leger in opmars met zijn eindeloze reeksen wagens en karren. Het ene deel trok in zuidwestelijke richting, het andere naar Brugge. Deze laatsten

kregen dicht bij de stad onder Lovendegem voeling met de Engelsen, die daar nog lagen en de ganse namiddag hoorden wij gisteren het kanongebulder van een strijd waarvan wij de uitslag niet kennen.

Een gedeelte bleef hier gisterenavond overnachten in kazernes en in particuliere woningen, maar van klachten omtrent de ingekwartierde soldaten hoorde men tot nu toe niet.

Vandaag was de stroom wat minder, maar hield toch aan, en dat zal nog wel een paar dagen zo duren, want de troepen, die rond Antwerpen en bij Aalst lagen, zullen nu allen op de Franse grens gedirigeerd worden.

Onnodig te zeggen dat de intocht vergezeld ging van de onafscheidelijke, maar nu gelukkig gans niet gevaarlijke Tauben.

Inzake de karakteristiek van de bezetting van Gent, de psychologie van de zaak zo ge wilt, het volgende:

De geruchten, dat de vijand in aantocht was, hadden tengevolge dat uiteenspatte de kudde spuwende, handen in de zakken gestoken baliekluiwers, die sedert weken toegang en omgeving van het Gentse station versperde. Ze waren weg en slenterden eens naar het stadhuis. Hier niet, zoals de Brussel, het zenuwachtig gehol van tientallen personen, zodra een Duitsers in een winkel of koffiehuis zat. Ontving de Brusselaar de binnendringer met een zekere opgewonden nieuwsgierigheid, hier was de ontvangst minzaam. Van een soort verraste minzaamheid, waarmee bv. Lodewijk XIV een gezelschap uit het Verre Oosten ontvangen zou hebben. Er sluimert blijkbaar in de ziel van de Gentse straatslenteraar iets van de Spaanse hidalgo, die onder zijn lompen een hoogmoedig hart

draagt en u met grandioos gebaar uitnodigt in zijn schamele hut te treden. Evenzo ontving de Gentenaar de "Duitsman".

Rond de avond was er even wat belangstelling, maar nu bijna niet meer. Zo hier en daar spreekt een baliekluiver weer op dezelfde minzame manier met een feldwebel, maar verder doet iedereen of er geen vijand in de stad is. Het is wel heel anders dan in Brussel en ik verneem, dat de Duitsers de ontvangst bijzonder is meegevallen en dat de generaal zijn hoogste tevredenheid over de ontvangst der bevolking heeft uitgedrukt.

Echter heeft het doortrekken van dit modern uitgeruste leger tussen de oude gebouwen iets onwezenlijks. Die mannetjes tussen de donkere gevels der steenklompen van kerken en hallen zijn als stenen soldaatjes te midden van een groot speelgoedfort.

Het geeft iets weer, een indruk, alsof het niet bestond, alsof het voor een cinemaopneming moet zijn of alsof het een toneelvoorstelling geldt. In Brussel leefden wij er in mee, hier gaat het aan ons voorbij.

Binnen enkele dagen zal het leger doorgetrokken zijn en dan blijft een garnizoen, en daarmee is het grootste deel van België tijdelijk bij het rijk ingelijfd. Ongetwijfeld zal dit binnen korte tijd het herstel van de normale gang van het leven tengevolge hebben, want wat in het westelijk hoekje van het land gaat gebeuren, behoort eigenlijk meer tot het drama dat zich werkelijk gaat afspelen. Voor oorlogscorrespondenten is in België zelf nu weinig plaats meer, maar voor de aandachtige toeschouwer wordt het een belangrijke tijd.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Over zijn tocht naar Oostende schrijft een onzer oorlogscorrespondenten ons nader:

Natuurlijk worstelden we dinsdagmorgen, 13 oktober, toen we onze rit naar Oostende begonnen, eerst een paar uur met de auto, tot we ontdekten, dat de benzineleiding lek was; daarom konden we eerst om 12 uur vertrekken. Langs het paleis van de koning te Laken dat niet meer door Duitse soldaten bewoond wordt, zoals in het begin, wilden we via Meise en Merchtem naar Dendermonde, een der enige Belgische plaatsen van betekenis, die als mikpunt van vele belangrijke gevechten een bezoek waard is.

De bekende Chinese toren bij het paleis is niet, zoals beweerd is, verwoest en zijn grillig silhouet tekent zich als weleer fantastisch tegen de wazige lucht af.

Enkele verbrande huizen zagen we reeds onderweg, want hier is bijna voortdurend gevochten.

In de streken, die wij doorsnorren, was nu geen Duitse soldaat meer, en alleen de grotere plaatsen hadden nog enige posten.

Zij, die spreken van de verwoesting van Leuven en Antwerpen, moeten Dendermonde eens gaan bezoeken. Hier ligt letterlijk de hele stad in puin en het hoogtepunt der verwoestingen is wel bereikt in deze stad van meer dan 10.000 inwoners. Nog is niets opgeruimd en versperren de ingevallen gevels overal de weg. De enige menselijke wezens, die we tegenkomen, zijn Duitse soldaten, die uit de huizen halen, wat nog niet verbrand is en dit op karren laden. We dringen door tot de Grote Markt. Het mooie stadhuis staart ons met holle zwartgeblakerde ogen aan. Het dak is weg en de toren van de kerk erbij is weggeschoten. Toch heeft de Duitse commandant op dit geheel uitgebrande plein nog een woonplaats

gevonden, en staat de markt vol met allerlei karren en volgepakte wagens. We scharrelen langzaam tussen de voertuigen, soldaten en ruiters, die het plein bedekken, door.

We vragen de weg naar Gent, en verlaten daarop aan de andere zijde weer de stad. Geen enkele burger treffen we aan, geen enkele vrouw of kind. Alles is uitgestorven, behalve in het nonnenklooster, dat voor het Rode Kruis ingericht en gespaard gebleven is en waar talrijke gewonden uit de laatste gevechten bij Kwatrecht verpleegd worden. Bij de nauwe Gentse straat staat een Duitse wacht en als een ervan op ons af komt, menen we natuurlijk dat het is om ons te vragen met welk recht we hier rondrijden en we zoeken reeds naar de papieren. Maar de man wil slechts een gemoedelijk praatje maken, vertelt ons op vertrouwelijke fluistertoon, hoe goed de wijn hier is waarvan ze duizenden flessen gevonden hebben. Ten bewijs daarvan, wil hij er ons een meegeven, en hij is een beetje verontwaardigd, als we zijn vriendelijk aanbod afwijzen.

Het merendeel van de troepen, die we buiten de stad, in de verdedigingswerken van Dendermonde, aantreffen, staat marsbereid, maar nuttigt nog snel het middagmaal, dat uit de stomende veldkeuken, die reeds ingespannen staat, opgediend wordt. Altijd hetzelfde, zoals een blozende jongen Sleeswijker klaagt, als hij ons de ratjetoe toont, een soort vleesbrij met groenten, die hem reeds maagkrampen bezorgd heeft, zoals hij verzekert.

Iets verder, buiten de vestingwallen, staan andere troepjes, nu van Belgische mannen. Gewoonlijk houden wij stil om met deze mensen te spreken, en nu blijkt, dat niemand in de stad toegelaten wordt, waardoor zij allen hier voor de poorten zitten in afwachting dat de

Duitsers hun verlot zullen geven te gaan zien, of er nog iets is overgebleven om het te bewaren.

Erg betrouwenswaardig zien deze “redders” er nu niet bepaald uit, en bij hun aanblik denken we onwillekeurig aan de verhalen, die hier rondlopen van plundersaars, Belgen, die deze benarde tijden misbruiken om het weinige, dat nog uit de brand en de handen der Duitse soldaten overblijft, van hun medeburgers te stelen.

Men moet niet vergeten, dat in België verscheidene gevangenissen, zoals ook die te Dendermonde, gedurende de beschieting geopend zijn. In andere steden hebben de boeven van de verwarring gebruik gemaakt om te ontvluchten en in de strafkolonie te Merksplas bij Turnhout heeft de directeur de minst gevaarlijke subjecten maar laten lopen toen de etensvoorraad begon te slinken, en er maar steeds nieuwe en meer gevaarlijke boeven bij hem in verzekerde bewaring gebracht werden.

Velen dezer zwermen nu in België rond, belust op buit, en daar alle wapens ingeleverd zijn, is het reeds voorgekomen, dat ze in groepjes van zes of acht in de nog gespaarde landhuizen verschenen, en zich brutaalweg van alles meester maakten, in het bijzijn der eigenaars, die tegenover deze bandieten eenvoudig machteloos waren, en zelfs dikwijls gedwongen werden ze nog zelf als knecht bij hun drinkgelagen van hun eigen voorraden te bedienen.

Onder dit slag lieden moet men dan ook de lijkenrovers zoeken, die de slechte vrouwen van Brussel van gouden huwelijksringen der gevallen Duitse soldaten voorzien, en daardoor de naam der Belgen onteren. Men heeft vrouwen gevonden, die 10 en meer van zulke

ringen aan een vinger droegen waarin de naam en trouwdatum der ongelukkige bruidjes gegraveerd stond.

En nu snorren we door eindeloze troepenafdelingen, artillerie, en proviandtransporten der Duitsers die heel gewillig plaats voor ons maken. Dikwijls rijden we door een levende heg van soldaten, die vier aan vier weerszijden van de weg marcheren, meestal zingend, maar altijd ordelijk en met goed gemoed.

De weg volgt hier de loop der Schelde, die aan onze rechterhand stroomt, en overal zien we nog de ingegraven stellingen der kanonnen, die hier de Duitse overtocht moesten dekken en de bondgenoten op de linkeroever verdreven. De bruggen zijn voor het merendeel opgeblazen, maar hersteld door de Duitsers, en van een kerktoren in een der plaatsjes, die we voorbijkomen, is het onderdeel, met uitzondering van enkele ribben weggeschoten, zodat het bovendeel als het ware in de lucht waggelt en zwiept, en de dorpelingen angstvallig het ogenblik afwachten, dat het gevaarte naar beneden komt.

De verwoesting begint reeds bij Wetteren, en wordt erger bij Kwatrecht, waar hevig gevochten is, en de Belgen, ondersteund door Franse troepen, lange tijd hardnekkig standhielden, maar ten slotte toch teruggeslagen zijn.

Van een overwinning bij Kwatrecht, zoals die alom in de Belgische bladen beschreven wordt, kan geen sprake zijn, ofschoon de Duitsers toegeven dat ze hier een paar honderd doden en gewonden verloren hebben.

Door het hevige kanonvuur van beide kanten zijn vele koeien en paarden in het veld gedood. Ook de lijken der gevallen soldaten konden tijdens de duur van het gevecht niet begraven worden. Dat

is nu haastig gebeurd, maar de dode dieren liggen nog allerwegen en verspreiden een ondraaglijke stank, terwijl ze met hun opgezwollen lichamen, de poten in de lucht, het slagveld markeren en een allesbehalve esthetische indruk bieden.

Na Kwatrecht komt Melle, eveneens welbekend door de gevechten, die hier bijna voortdurend, sedert mijn vorige bezoek aan Gent, geleverd werden.

De weg is natuurlijk weer geflankeerd door afgebrande en in puin geschoten huizen, terwijl de voor België nu stereotype troepjes vluchtelingen hier weer voorttrekken. Nu Gent door de Duitsers bezet is, en ze niet verder hebben kunnen vluchten, is het beter tenminste naar de eigen haardsteden terug te keren, al moeten velen die wel in puin vinden.

Zonder hinder bereiken we daarop Gent, dat sedert de vorige dag door de Duitsers bezet is. Als naar gewoonte is de hele bevolking op straat, en slaat angstig de enorme troepenbewegingen der Duitsers gade, die hier hun verdere veldtocht naar het westen organiseren, en we constateren met voldoening, dat we hier op het juiste ogenblik gekomen zijn om daarvan getuige te zijn.

Een correspondent van de tijd, die zich bij het naar Frankrijk aftrekkende Belgische leger bevindt, meldt:

Een krijgslist is gebruikt om de Duitse troepen aangaande de beweging van onze hoofdmacht te misleiden. De Duitsers zijn in de waan gebracht dat alles recht aan naar de kust trok.

De krijgslist is gelukt. Trots het pogen der Duitsers hebben zij met het Belgisch-Frans-Engelse leger op Belgisch grondgebied geen grote slag kunnen leveren, om dit naar de kust op te drijven en te

vernietigen. Het zal nu merendeels op Franse bodem staan. Wel is er nog gestreden, vaak hevig gestreden, maar door de achterhoede, om de terugtocht te dekken. Er is gevochten te Kwatrecht, dinsdag rondom Ursel, bij Veurne, Ieper enzovoort. De Duitsers, die het gros van ons leger bij Brugge dachten te vinden, zijn daarin bedrogen.

Nu zijn Gent, Brugge, Oostende, Doornik, Kortrijk, Ieper, enz. enz. in handen der Duitsers. Het is hun niet gelukt zuidwaarts de terugtocht af te snijden en de bondgenoten aldus in te sluiten in een ijzeren klem tegen de kust aan. En dit reeds betekent een krijgskundig succes.

Gent.

De Duitse bladen melden, dat bij een voorlopige bezichtiging van de bouwkundige monumenten te Gent door geheimraad von Falke gebleken is, dat de stad generlei schade heeft gekregen. Zelfs geen vensterruit is gebroken. Uit de Sint-Baafskerk is het altaar van de gebroeders van Eyck met twee altaarschilderijen van Rubens en Gerard van der Meire reeds op 3 augustus verwijderd en naar Londen overgebracht.

Om Dendermonde.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft:

Dinsdag, 29 september.

Langs de weg rukken telkens nieuwe troepen aan. Onze auto vliegt in de avond terug naar Antwerpen. Het parool, dat afgezien van buitengewone omstandigheden, elke dag om 12 uur vernieuwd wordt, wordt ontelbare malen door de chauffeur aan de schildwacht toegevoegd, die ons door het zwaaien van een rode

lantaarn tot stilstand heeft gebracht. Er heeft zich bij ons voor het vertrek uit Grembergen een klein gezelschap aangesloten, bestaande uit drie ambulanciers, waaronder een Engelse vrijwilliger, en drie dames. Een van hen, een Hollandse, heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt tijdens de verwoesting der stad, door stappen te doen bij de generaal Von Boehn om de vernieling van een ambulance en een klooster te voorkomen. Zij allen zitten in de Rode Kruisauto, en dit moet met het oog op het volume van twee der dames een waagstuk geweest zijn; althans de Engelsman, een oud-kapitein van de grote vaart, en voor geen kleintje vervaard, slaakt een diepe zucht van verlichting, als we hem uit zijn barkas in de onze overloodsen.

In Sint-Niklaas stappen wij uit, om ons wat te verfrissen. In een groot gezelschap gevluchte notabelen treffen we de volksvertegenwoordiger V. die ons een merkwaardig voorwerp laat zien, namelijk een brandbom. Ik had er van gehoord, maar er nog nooit een van in handen kunnen krijgen. Het was een cilindrische bus, ter lengte van ongeveer 15, en met een diameter van ongeveer 6 cm. Ter zijde bevindt zich een kleine opening met een doorsnede van enkele millimeters, die met een kleine bus gesloten kan worden. Aan een der zijvlakken van de cilinder zijn nog de sporen zichtbaar van een tweede aan de eerste gesoldeerde bus, die niet kon worden teruggevonden. Het scheen ons toe, dat het apparaat, met een licht ontbrandbare stof als benzine gevuld, op de een of andere wijze verwarmd werd zodra het moest worden gebruikt, bv. met behulp van de inhoud van het tweede aan gesoldeerde busje; het effect zou dan dit zijn: dat door de ontschroefde opening een lange straal benzinedamp de intensiteit van de brand kwam vermeerderen.

Op een aangehecht plaatje was de naam van de fabriek gegrift: “Mannesmann Werke”. Als ik me niet vergis, wordt er door deze fabriek veel munitie aan het leger geleverd. Van de eerste secretaris der “Commissie van enquête” vernam ik trouwens, dat vier soorten van werktuigen bij het Duitse leger in gebruik zijn, die uitsluitend dienen om brand te stichten, namelijk gewone spuiten, waarmee nafta tegen de wanden der huizen gespoten wordt, die ten dode opgeschreven zijn; pastilles van schietkatoen; idem van een samengeperste massa, mengsel van vaste petroleumresiduen; en eindelijk de zoeven door mij beschreven oneigenlijk brandbom genaamde werktuigen. Het Duitse leger beschikt dus over een uitgebreid stel instrumenten tot brandstichting, en men moet erkennen, dat het evenals in allerlei andere opzichten, ook hierin meesterlijk is verzorgd.

Het kamerlid V. biedt aan, mij behulpzaam te zijn, en spreekt een rendez-vous af voor de volgende dag. Terwijl wij naar huis rijden, beleven we nog even een onaangenaam ogenblik doordat een post, die niet van een lantaarn voorzien is en waarvan wij in het pikdonker niets hadden gezien, plots vlak voor ons de geweren kruist. Een zware ruk, en we houden met schrik stil. Maar ik beloof u, dat wij tegen die mensen, die op ons zouden moeten hebben schieten, als we niet gestopt hadden, enkele minder voegzame woorden gebruikt hebben. Onze chauffeur is een Fransman, die vrijwilliger geworden is in het Belgische leger, daar hij het Franse niet meer heeft kunnen bereiken; hij heeft in Luik de auto van generaal Leman bediend, en zal dus niet van verdiensten als autogeleider ontbloot zijn geweest, maar hier kent hij de weg niet in dit waterland, waar alle weggetjes met de lange wilgen en een achtergrond van wuivend riet zozeer op elkaar gelijken. Na een eindeloos gedool door eentonige landerijen, waar in de late avond geen rimpeling van het oorlogsgewoel merkbaar is en alles nu

evenals sedert duizend jaar elke avond in dezelfde sluimer gedoken ligt, komen wij achter het helle schijnsel te laat over de Schelde tussen de waakzame posten in de oude stille stad terug.

Woensdag, 30 september.

Te Lokeren vind ik een uitgebreid gezelschap, waaronder de volksvertegenwoordiger V. die thans niet veel lust voelt, aan zijn voornemens van de vorige dag gevolg te geven. Vluchtende boeren hebben namelijk hier het nieuws gebracht, dat de Duitsers heden opnieuw Dendermonde bezet hebben, en dat een hevig artilleriegevecht aan de gang is over de Schelde. Ik besluit daarop, met de jonge industrieel V. B. uit Dendermonde te beproeven, langs de Schelde zo dicht mogelijk bij de stad te komen. Wij nemen het buurttreintje naar Dendermonde, dat gisteren nog tot Grembergen ging, maar heden niet verder gaat dan Zele. De stationschef van Grembergen is op de loop gegaan: men kan heldhaftiger zijn, doch niet verstandiger in zulke omstandigheden. Te Zele slaan wij de weg in naar Zeledijk, waar de grote weg naar de dijk afbuigt. De controle is streng. Langs de hele lengte van de dijk zijn troepen geposteed die onze stukken onophoudelijk controleren. We lopen onder bedekking van de dijk, die juist manshoog is. Een enkele kogel van de overkant suist over ons heen. Alleen daar, waar de dijk wat lager is, moeten wij gebukt lopen, en vooral in de nabijheid van de hoofdmacht der langs de Schelde geposteerde troepen, waar de dijk over een afstand van een honderdtal meter tot het midden van de borst reikt, is het gebukt lopen hoogst onaangenaam. Richt men zich echter even op, dan fluit terstond een kogel over de dijk of sist in het zand en dit is voldoende aanmoediging om met het bukken voort te gaan. Gelukkig schiet de Duitse infanterie gemiddeld zeer slecht.

Reeds gisteren hebben wij vernomen, dat de rol der Belgen zich voor heden beperkt tot zuiver defensieve maatregelen. De IVE divisie moet voorkomen, dat de Duitsers over de Schelde komen. Er heerste een zenuwachtige woede onder de troepen. Er is zojuist van de overzijde door burgers geschoten, zonder effect overigens. En door boeren is gerapporteerd, dat Duitsers zich in burgerkleden gestoken hebben, en stelling genomen hebben in de verwoeste huizen en in het riet aan de oever. Vanmorgen is een kar met balken aan de overzijde voorbijgetrokken; waren dit geen verklede Duitsers, die materiaal zamelden onder de bedekking van hun civiele kledij?

Er wordt order gegeven om op elke burger te schieten die aan de overkant zichtbaar wordt. De woede is ook daardoor te verklaren, dat sommige boeren als spion in het belang van de vijand werkzaam zijn. Zij komen onschuldig wat kijken, en keren dan met kostbare inlichtingen bij de Duitser terug. Men moet dit werkelijk ontstellende verschijnsel verklaren door de ongelooflijke intimidatie, die de vijand bij de landsbevolking bereikt heeft. Het hart van de boer hangt aan zijn bezit; al zijn gedachten bewegen zich enkel nog maar om de verzorging van zijn eigendommen. Wanneer een consequente en onmeedogende vijand hem veiligheid voor hem en zijn gezin belooft, en ongestoord bezit van huis en akkers, op voorwaarde dat hij inlichtingen over de posities zijner landgenoten verstrekt, dan is dit een duivelse verzoeking.

Aan de overkant had men uit een huis met een witte doek gewuifd; terstond was een fusillade op de vensters geopend, want het wuiven was geïnterpreteerd als een opzettelijk tergen van de Belgen door Duitse soldaten, die men overigens in het huis niet had gezien. Hoe makkelijk had dit gewuif niet anders kunnen worden vertolkt, bv. als het uitslaan van een doek. Want hoe

onwaarschijnlijk dit klinken moge, terwijl het grootste deel der bevolking in de nabijheid van Dendermonde gevlucht was, waarin hier en daar in de hoeven de mensen gewoon hun gang blijven gaan. 's Morgens opgestaan om te melken, dan de landarbeid begonnen, met onverstoorbare koppigheid en onverzettelijkheid. De communicatie tussen de beide oevers was geheel onderbroken, zodat hofsteden, die alle proviand, ook in gewone tijden van deze kant kregen, nu van voedsel verstoken bleven, en zelfs niet over de dijk mochten kijken, laat staan tekens geven, zonder onmiddellijk op geweerschoten onthaald te worden.

De schrik zat er bij sommigen zo in, dat zich ten gevolge van de harde, hoewel onvermijdelijke maatregelen der Belgen een haat jegens dezen gevormd had. Eén beklagde er zich tegenover ons over dat een vrouw, die aan de ingang van de eerste huizenrij woonde, aan Belgische soldaten, die om het een of ander gebruiksartikel waren gekomen, had geantwoord: "Alles voor de Duitsers, en niets voor jullie." Ze was trouwens kort na deze vriendelijkheid met haar beide dochters wijselijk gevlucht.

De Belgen hebben zich overal in de dijk ingegraven. Onder bedekking van planken en graszoden liggen de jongens in de tranchées uitgestrekt. Juist als wij bij de eerste tranchées aankomen, wordt er vreselijk op de Duitsers gescholden; er is namelijk bericht gekomen dat de keukens in het dorp Grembergen uit elkander geschoten zijn. Het was bekend geworden, dat een schitterende soep in voorbereiding was. Men was niet verwend, want de laatste tijd had de proviandering te wensen overgelaten. 's Morgens waren zeldzame vleessoorten voorbijgetrokken in aanlokkelijke pracht; ieder meende van verre de geur te kunnen opsnuiven, die in Grembergen uit de ketels opsteeg. Om vier uur werden de emmers met de kostelijke vloeistof verwacht, langs de

dijk, en bij de verspreide batterijen. Maar om 3 uur deed een granaatkartets alle keukens uiteenspringen, en het heerlijke nat vloog als een cascade tegen de muren van de omliggende huizen; ge had het verhaal moeten horen van de estafette die het terloops vertelt in een stroom van welsprekende, kleurrijke vloeken. Hoe kan ik de lezer een denkbeeld geven van de onbeschrijflijke woede, die de manschappen bezielt, als ten overvloede een weinig later de emmers met inmiddels koud geworden aardappels aankomen, het enige voedsel voor de avond? Van zulke factoren hangt de haat tussen legers te velde af. Vinniger dan voorheen werd op de Duitsers aan de overzijde gericht.

Een observatiepost voor de regeling van het geschut was op de dijk gevestigd. De Belgische batterijen zijn ergens in Grembergen opgesteld. De Duitsers antwoorden onophoudelijk. Voor beide partijen dient een fabrieksschoorsteen als richtpunt. Ook de kerktoeren is te midden van de verwoestingen blijven staan. Als volgens gemeenschappelijke afspraak worden deze gebouwen gespaard. De onderofficier bij de observatiepost schreeuwt de afwijking links of rechts van de schoorsteen naar een volgende post door; van post tot post gaat als een echo het getal door naar de batterij, en vandaar in omgekeerde orde keert een vraag luider wordend terug. Een proefschot, wat zware heen en weer gaande syllaben, en dan plots vier schoten; kartetsen in de fabriek van Vertongen. Men schijnt daarin een verblijfplaats van enige Duitsers met een mitrailleur ontdekt te hebben. Enkele ogenblikken na het vierdubbele schot zien wij een zwarte rook uit de gebouwen opstijgen.

We naderen de vuurlijn der Duitsers. De shrapnels vliegen over de dijk heen naar de stellingen van de Belgen. Als een reusachtig insect gonst en zoemt er iets door de lucht, onzichtbaar, en ontplooit zich

als een witte bloem boven de bomen. Een zware knal, en dan uit de verte het doffe geluid van het schot. Men zoekt de Belgische batterijen. Waar is de observatiepost bij de Duitsers? Ergens in een kerktoren?

Hun kanonnen zijn tussen Lebbeke en Sint-Gillis opgesteld. De kartetsen naderen de dijk, maar door de bomen blijft de juiste plaats van onze troepen voor de vijand verborgen. We lopen veilig, de kartetsen springen niet verder dan ongeveer 300 meter van ons af, volgens een officier. Er is echter onder deze omstandigheden niets manoeuvre-achtigs in dat geluid, dat zo gebiedend als een commando door het landschap klinkt.

Langzamerhand naderen wij de brug over de Schelde, die Grembergen verbindt met wat vroeger Dendermonde was. Een estafette, die in tegengestelde richting gaat, vertelt ons dat een der eerste schoten der Duitsers het stationsgebouw van Grembergen uiteen heeft doen spatten. Ook de batterijen schijnen geraakt te zijn, hoewel ze met grote zorg zijn opgesteld. Een schot moet ongeveer 20 man buiten gevecht gesteld hebben. De schoten waren zo juist gericht, dat de vijand volkomen moet zijn geïnformeerd. Later vertelt een kapitein mij het ontstellende feit, dat de boeren van de overkant komen voedsel halen, en, teruggekomen, aan de Duitsers de plaats van troepen en geschut van hun landgenoten verraden. Elke kerel, die om Grembergen komt sluipen, wordt met harde woorden teruggejaagd. En de soldaten zijn zo gebeten, dat zij op elke burger zonder onderscheid schieten, die van de overzijde durft komen, of daarheen wil terugkeren.

Om vijf uur zijn een Duits officier en zes soldaten vlak voor de brug doodgeschoten. Met ongelooflijke koelbloedigheid kwamen zij, de officier voorop, uit de bedekking der huizen, naar voor gelopen,

waarschijnlijk om de brug met dynamiet te doen springen. Even liet men de op geen 50 meter opgestelde mitrailleuse over de brug spelen, en daar lagen ze dwars voor de ingang van het stadje.

De Belgische soldaat erkent trouwens bij elke gelegenheid de moed en de buitengewone koelbloedigheid van de Duitse officier die alle moeilijke en gevaarlijke krijgsverrichtingen persoonlijk leidt en zich nog meer dan zijn eigen ondergeschikten aan het vuur van de vijand blootstelt.